

nekateri zavoljo smučanja, me pa zaradi klekljanja, ker je bilo po trudapolnem letu pravi užitek sedeti ob topli peči ter se ob klekljanju ali drugih domačih delih spočiti za prihodno letno »sezono«. Posebno pred pustom je bilo lepo, ko so hodili po hišah tako imenovani »kolečniki« ter nam zaigrali kakšno veselo vižo, da smo malo zaplesali. Seveda jim je gospodinja postregla ter še dala za s seboj kaj od klobas. Vse to je bilo zares lepo, samo da se nismo tega zavedali. Oče je zimski čas popravljajl orodje, znal je vse narediti sam. Sploh pa je bil za tiste čase »velmož«, v pravem pomenu besede. Od blizu in daleč so hodili k njemu po nasvete in pomoč. Bil je več v zdravljenju živine in rujanju zob. To je bilo v rodu po starem očetu, ki je bil šolan človek.

Večkrat nam je oče pravil, da se je pri njih, to je pri Posečnikovih, rad ustavljal pisatelj Ivan Tavčar. Od tam je hodil v Karlovec lovit ribe s Karlovskim Anžonom. Tudi plesal je na našem »podu«, kot opisuje v Cvetju v jeseni. Marsikomu smo morali pokazati ta »pod«, ko so hodili mimo turisti. Nekoč je prof. Ivan Dolenc, ko je bil pri nas, prosil za kos kruha, da ga bo nesel ženi od tam, kjer je Tavčar plesal. Tudi o Anžonu je oče povedal več anekdot.

Naj opišem še, kako se je svatovalo leta 1923. Takrat se je poročila sestra

Marička v Četeno Ravan. Poroka je bila vedno ob 10. uri pri podružni cerkvi, to je pri nas na »Gori« ter le na ponedeljek. Civilne poroke nismo poznali. Godci so obvezno bili najmanj trije, harmonika, bas in klarinet. Bališ so vozili že prejšnji četrtek. Če so le mogli, so ukradli petelina; naložili so 4 voze, na enem žita ter razne pridelke, na druge tri pa lepo izrezljano opravo, »kostn« z »ladljici« in še marsikaj. Svatba je trajala od ponedeljka do srede dopoldan, ko so se šele razšli. Svatov je bilo zelo veliko, kakšnih 40 parov. To se je prej kovalo in peklo! Iz Javorja je prišla najboljša pekarica za kruh — Petercova, res je pekla kruh visok za dve dlani, kot ga ni prej ne pozneje nobena več. Pravijo, da je marsikje, ko so bile te dolge ohceti v navadi, vsega zmanjkalo, da so nazadnje imeli le še proseno kašo.

V poznejših letih se je dolgo svatovanje opustilo. Tudi druga sestra se je poročila v ponedeljek, pa je bilo samo kosilo. Po letu 1930 je bil v Poljanah vsako leto kuharski tečaj. Dekleta so se ga rade udeleževale, ker so se naučile veliko koristnega. Sama se ga nisem mogla udeležiti, pač pa sem obiskovala šivalni tečaj, ki je bil tudi v Poljanah. To so bili lepi časi, ko smo živeli res preprosto in zadovoljni z malim, kar pa danes ni več.

Julka Fortuna

80-LETNICA GASILSTVA V ŽELEZNIKIH

Davni začetki

Iz župnijskega rokopisa iz leta 1866, čigar fotokopijo hrani Muzej v Železnikih, zvemo, da je bil leta 1620 v Železnikih velik požar in je trg pogorel. V zborniku Selška dolina v preteklosti in sedanosti (izšlo okt. 1973) je prof. Vincencij Demšar objavil prispevek Drobotinice iz zgodovine Železnikov v drugi polovici 19. stoletja. Tu zvemo, da so 23. maja 1822 pogoreli Železniki, Češnjica in Studeno. V Železnikih je tedaj pogorelo 146 hiš, 62 vigenjcev z vsemi stranskimi obrati, cerkev sv. Antona, nepoškodovani pa sta ostali le dve hiši in notranjost cerkve sv. Frančiška. Škodo so ocenili na 204.764 forintov. O tem velikem požaru je J. Globočnik poročal v Novicah leta 1855 na str. 38, 39. Iz spisa Antona Glo-

bočnika Rudarski in fužinarski kraj Železniki zvemo, da so že leta 1822, takoj po požaru, v Železnikih nabavili brizgalno. Isti pisec navaja, da so leta 1888 tu nabavili novo in večjo brizgalno.

Po ustnem izročilu se je v požaru l. 1822 ohranila le Plnada, ki so ji tedaj še pravili Palmada. Okoli leta 1340 so se tu začeli naseljevati fužinarji iz Furlanije. Hkrati v izkopavanjem železove rude so tu nastale tudi peči — plavži za taljenje te rude (Valvasor: Slava vojvodine Kranjske, prevod Mirka Rupla, Ljubljana 1977). Tako sta v Železnikih nastala dva velika plavža, v Gorenjem koncu in na Racovniku. Tak ohranjen plavž stoji na plavžu in je bil postavljen v drugi polovici 14. stoletja. Za Plnado velja izročilo, da je starejša od tega plavža in da so jo sezidali zidarji iz Palmanova.

Ta znamenita stavba se je pri požarih (1620 in 1822) ohranila predvsem iz dveh razlogov: bila je zidana in stoji odmaknjeno od ostalih skupin hiš ter med rečnimi strugami, kakor na nekakšnem otoku. Tako jo je bilo možno sorazmerno lahko gasiti.

Novice l. 1852 na str. 42 spet poročajo, da je bil l. 1846 v Železnikih velik požar. Po tem požaru so hiše v Gorenjem koncu večinoma prekrili z opeko ali skrilom (skrilolom nad Zalim Logom), hiše na Trnju in Racovniku pa so še naprej ostale krite z lesom — šinkeljni.

Dne 29. novembra 1861 je do tal pogorela fužina na Racovniku, ki pa so jo naslednje leto že obnovili (Novice, l. 1869, str. 183).

Jeseni 1881 je povodenj odnesla štiri lesene mostove na cesti od Železnikov do Zalega Loga, od teh so bili trije mostovi pokriti, podrla pa je tudi jez pri fužini na Racovniku (Novice l. 1881, št. 274). Tako velik požar kot je bil l. 1882 je bil gotovo zadostno opozorilo, da je treba kaj narediti za protipožarno varnost. Z nabavo primerne brizgalne so že naredili prvi korak v tej smeri. Poleg tega so tedaj uvedli tudi nočno dežurstvo. Postavili so nočnega čuvaja, ki se je ponoči šestkrat oglašal v vsakem delu Železnikov in pri tem opozoril, ali kje kaj gori. Sestavili so pesem, ki jo je nočni čuvaj glasno pel in je bilo na ta način tudi poskrbljeno, da ni kdaj kje zaspal. Takale je ta zanimiva pesem:

Ura je devet odbila
v turnu svetega Antona;
varujte se ognja in otrok,
da ne bo prevelik jok!

Ura je deset odbila
v turnu svetega Antona;
varujte se ognja in tatov,
možje, le brž vsi domov!

Ura je enajst odbila
v turnu svetega Antona;
varujte se ognja in ljudi,
da ne b'jo preveč dolžni!

Ura je enó odbila
v turnu svetega Antona;
mirno spite kot v raj',
vas ognja var'je vaš čuvaj!

Ura je že dve odbila
v turnu svetega Antona,
petelin je že tud' odpel,
delat se bo dan začel.

Ura je že tri odbila
v turnu svetega Antona;
varuj vas ognja noč in dan
bog pa ljubi svet' Florjan!

Narodopisni inštitut je to pesem v narrečju posnel na ploščo. (Prim. variantni zapis Blaža Gortnarja v Loških razgledih XX/1973, str. 300; op. ur.)

Članstvo in organizacija

Ljudje ne pomnijo, da bi v 18. in 19. stoletju nastal v Železnikih kak večji požar. Za to pa gotovo ni toliko zaslužen več ali manj vesten nočni čuvaj, kakor poseben delovni razpored železniških kovačev. V Loških razgledih letnik XX, leto 1973, je na straneh 81—99 objavljen prispevek Jožeta Dolenca z naslovom Iz kronistovih zapiskov o žebjarjih v Železnikih. Tu je zapisano, da so kovači-žebjarji v Železnikih odhajali na delo ob devetih ali desetih zvečer, delali so zdržema do petih zjutraj, ko so imeli uro odmora za zajtrk, nato pa nadaljevali z delom do desetih ali celo do pol dneva. Tu je opisano tudi prizadevanje kaplana Mateja Kljuna, ki se je v letih 1885 in 1886 javno potegoval za to, da bi pustili nočno in uvedli dnevno delo. Ni uspel, pač pa se je tako zameril fužinarjem in samim kovačem, da je bil v Železnikih samo tri leta. Nočno delo se je v glavnem obdržalo vse do prvih let tega stoletja, recimo do 1905—1908, ko je kovaštvo-žebjarstvo tu prenehalo.

Tak način dela, ko so žebjarji, seveda skupaj z ženami in otroki, delali ponoči in dopoldne, ostali prebivalci pa so ponoči spali in delali podnevi, je omogočil stalen in temeljit nadzor nad ognjem v trgu. Še zlasti so bili varni leseni vi-genjci, ker so bili na ta način skoraj 24 ur pod nekakšno kontrolo.

Na občnem zboru 29. 4. 1876 je bila ustanovljena Požarna bramba za mesto Škofja Loka. O tem obširno piše France Stukl, ko v Loških razgledih, letnik XXIII, leto 1976, na str. 128—146 objavlja prispevek Sto let gasilstva v Škofji Loki. Med drugim tam piše, da je v 19. stoletju občina že vodila požarne ogledne, in to po ukazu višjih oblasti. Ogledniki so običajno bili: občinski odborniki, obrtni mojster (kovač), mestni stražnik in dimnikar. Razen občine pa so tedaj za požarno varnost skrbeli razni cehi, predvsem tisti, ki so imeli opravka z ognjem.

Kovači so pregledovali kurišča v fužinah. Na ta način je bila tudi v Železnikih organizirana protipožarna služba, le da morda ni bila dovolj učinkovita, saj npr. posebne protipožarne opreme še niso poznali.

Ko pa so se začela ustanavljati gasilska društva, je to dalo pobudo in zgled tudi Železnikarjem, da so začeli pripravljati ustanovitev svojega društva. Leta 1876 je bilo torej ustanovljeno Gasilsko društvo v Škofji Loki. Že od leta 1888 je delovala Deželna zveza gasilskih društev na Kranjskem. Ko pa so leta 1897 že tudi v Selcih ustanovili gasilsko društvo, so se zganili tudi v Železnikih.

Pobudnik za ustanovitev društva je verjetno bila občina oziroma župan, saj je bilo že prej stalno potrebno organizirati protipožarne ogledne in skrbeti za požarno varnost v občini. Po zgledu drugih gasilskih društev so že leta 1897 pripravili »Pravila prostovoljnega gasilnega društva v Železnikih« in »Službeni red prostovoljnega gasilnega društva v Železnikih« ter s prošnjo za ustanovitev društva to poslali na okrajno glavarstvo v Kranj, ki je bilo pristojno da odobri ustanovitev društva.

Zapis iz občinskega arhiva:

»7. marca 1898 je c. kr. okrajni glavar v Kranju v pismu, naslovljenem gospodu Luki Košmelju, županu v Železnikih, sporočil: Visoko c. kr. deželno predsedništvo je z odlokom z dne 3. t. m. št. 863 ustanovitev društva »Prostovoljno gasilno društvo« s sedežem v Železnikih po vsebini od ustanoviteljev z dne 15. II. 1898 predloženih pravil v smislu društvenega zakona z dne 15. novembra 1867 št. 134 drž. zak. potrdilo.

O tem se ustanovniki obveščajo ob povratku jednega izvoda društvenih pravil in službenega reda s pristavkom, da se ima konečna ustanovitev društva semkaj naznaniti.«

Pravila društva so ohranjena. V 18 členih je zajeto naslednje: namen društva, udje, sprejem v društvo, odbor, čas službe, ureditev, služba, obleka in oprema, vaje, društveno premoženje, glavni ali občni zbori. Ohranjen je tudi službeni red, ki ima 38 členov in podrobneje predpisuje formacijo gasilske enote ter njeno delovanje.

Zapisniki sej in občnih zborov društva za obdobje 1898—1922 niso ohranjeni, zato o društvenem delovanju v tem času podrobneje ni mogoče pisati. Ohranjena je knjiga članstva, ki do leta 1913 kaže,

kdaj se je kdo udeležil gašenja požara, gasilske vaje in bil pri večji slovesnosti, ki so se je gasilci udeležili po sklepu seje ali občnega zbora.

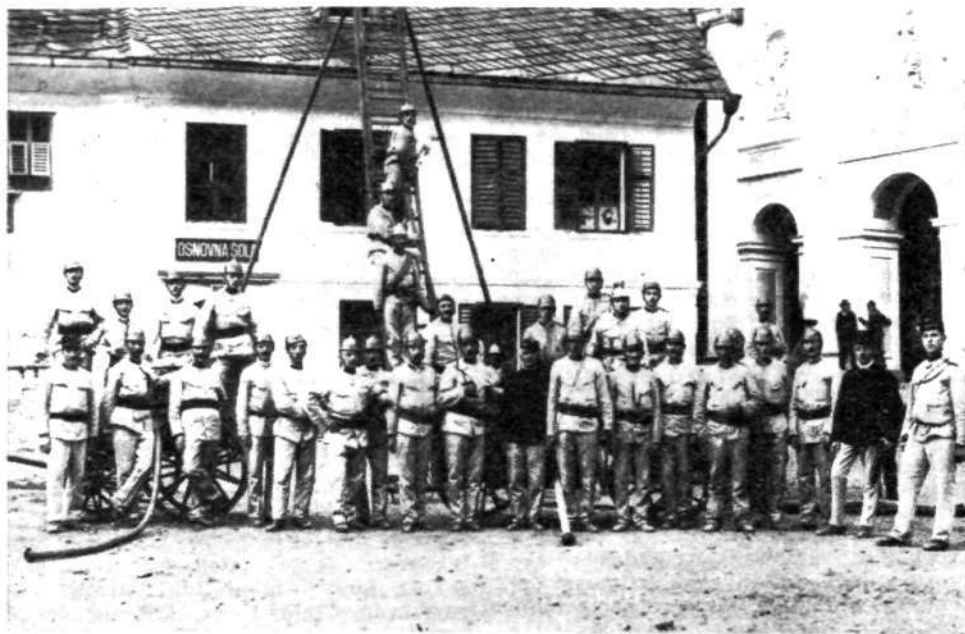
Ustanovni občni zbor društva je bil vsekakor kmalu po sprejemu navedene obvestila o odobritvi društvenih pravil in o pristanku za ustanovitev. Tako smemo sklepati, da je bil ustanovni občni zbor spomladi 1898. leta.

Ustanovni člani društva so v knjigi takole vpisani: načelnik Košmelj Frančišek, podnačelnik Thaler Gabrijel, blagajnik Globočnik Anton, tajnik Košmelj Luka, odborniki: Demšar Josip, Demšar Janez, Košmelj Josip, vodja plezalcev Demšar Josip, namestnik Pegam Matej, vodja gasilcev Žumer Matija, namestnik Flander Valentin, vodja varuhov Benedičič Janez, namestnik Kramar Gašper, trobentača: Špendal Lorenec, Dolenc Franjo, plezalci: Jakolič Matej, Pregelj Matej, Pregelj Matija, Čemažar Martin, Spiček Ivan, Weber Anton, gasilci: Oblak France, Logar Anton, Šmid Valentin, Logar Josip, Šmid Janez, Gartner Josip, Arnol Florjan, Benedičič France (krojač), Kramar Janez, Bertonec France, Gartner Jernej, Tavčar Matej, Logar Martin, Verhunc Andrej, Čemažar Josip, Petrač Janez, Kramar Peter, Dermota Jakob, Demšar Gabrijel, Grošelj Anton, Potočnik Jernej, Primožič Valentin, Verhunc Anton, Markelj Franc, Lotrič Valentin, Klobčič Matej, Mlakar France, Trojar Janez, Pregelj Jur, varuhi: Varl Stefan, Šest Jernej, Verhunc Janez, Šmid Valentin. Z manjšimi spremembami je to moštvo ostalo do začetka prve svetovne vojne.

Med glavnimi pobudniki in ustanovitelji društva je bil vsekakor Frančišek Košmelj (1458—1945), po domače Pobe na Racovniku. Načelnik društva je bil od ustanovitve do leta 1919.

Podnačelnik oz. namestnik načelnika društva je bil prvih 9 let Gabrijel Thaler, posestnik in gostilničar v Gorenjem koncu. Tu je bila gostilna pri »Pečnikovem Mihu«, ki je okrog leta 1925 prenehala obratovati. Hiša ima sedaj številko na Plavžu 69.

Prva 4 leta je bil društveni tajnik Luka Košmelj, ki je bil tedaj tudi župan v Železnikih. Tudi ta mož sodi med najbolj vplivne in odločilne pobudnike in ustanovitelje društva. Tajnik je bil do 11. julija 1901, ko je umrl. Bil je usnjar — irhar. Njegova hiša je bila v Gorenjem koncu nasproti Dermote, kjer je se-

Gasilska vaja na Trnju pred osnovno šolo okrog leta 1925

daj večstanovanjska nova hiša. Po domače se je reklo pri Bajzgerberju. Spačen izraz iz nemškega Weissgerber (belilec kož, usnjar, irhar). Naslednji tajnik do leta 1910 je bil Jožef Košmelj (1862 do 1923) — Lukel, posestnik in mesar v Go., renjem koncu, odbornik od ustanovitve. Od leta 1911 do 1920 je bil društveni tajnik Karel Dolenc (1880—1962), posestnik in gostilničar na Trnju, sedaj hiš. št. 36 (po domače pri Žnidarju).

Blagajnik je bil od ustanovitve do leta 1905 Anton Globočnik (1866—1937), veleposestnik, sedaj hiša z numeracijo Raccovnik 47. Ostal je dober podporni član društva. Od leta 1905 do 1912 je bil blagajnik Josip Košmelj, irhar, Lukov sin, ki je potem do leta 1920 ostal član odbora v društvu.

Odbornik od ustanovitve do svoje smrti leta 1910 je bil Josip Cald. Demšar — Dagarin, trgovec. Njegova hiša je sedaj Benedikova, Trnje št. 25. Od ustanovitve do leta 1911, ko je umrl, je bil odbornik tudi Ivan Demšar — Jožev, mlinar, žagar in vinski trgovec. Nekdaj njegova hiša ima sedaj številko Trnje 37. Tudi stavba, kjer sta mlekarna in mesnica, je bila njegova.

V seznamu članstva za leto 1899 je tudi vpisano, da so se gasilci kot enota udeležili pogreba dr. Ivana Dormicika, ki je bil tudi društveni zdravnik in je umrl 14. 5. t. l. Za njim je postal društveni zdravnik dr. Konstantin Hirsche, ki se je v članstvo vpisal 10. 6. 1900. Služboval je v Železnikih do leta 1920, ko se je odselil v Polzelo. Stanoval in ordiniral je v Gorenjem koncu pri Kovaču, tj. vogalna hiša pri Dermotu. Po rodu je bil sudetski Nemeč. Za njim je v Železnikih delala zdravnica dr. Valerija Strnad (1880—1961), ki je tukaj tudi pokopana. Sprva je stanovala in ordinirala na Raccovniku pri Mucku. Ta hiša je stala tam, kjer je vhod na dvorišče pred opuščeno stavbo delovne organizacije Niko. Potem se je preselila na Trnje, sedaj št. 37. Strnadova sicer ni bila vpisana v članstvo društva, sodelovala in pomagala pa je vedno, kadar je bilo potrebno. Ljudem je ostala v spominu kot zdravnica visokih človeških in strokovnih kvalit. et.

Med 1. svetovno vojno društvo ni bilo ukinjeno, ni pa moglo tako uspešno delati, ker je bila večina članov mobilizirana v vojsko. Nekaj članov društva je v vojni tudi padlo na raznih frontah av-

strijske vojske. Leta 1919 so že obnovili delo društva in po seznamu članov je bilo tedaj društvo takole sestavljeno:

Načelnik Klopčič Matej, namestnik Košmelj Leopold, tajnik Karol Dolenc, blagajnik Thaler Gabrijel, odborniki: Košmelj Josip (Mer), Benedik Franc-Slosar in Smid Ferdo.

I. oddelek: vodja Pegam Matej, namestnik Goja Franc, plezalci: Bertoncelj Franc, Čemažar Martin, Demšar Gregor, Dolenc Peter, Mohorič Matej, Prezelj Matej.

II. oddelek: vodja Žumer Matija, namestnik Petrač Janez, gasilci: Benedičič Matej, Čemažar Josip, Logar Franc, Mlakar Franc, Oblak Franc, Preuc Anton, Prezelj Anton, Primožič Ivan, Spiček Ivan, Šturm Jurij, Tavčar Matej, Fajfar Ivan, Kejžar Ivan, Jakolič Ivan, Mlakar Ignac, Blaznik Franc, Kavčič Jožef, Benedičič Ivan, Primožič Anton.

III. oddelek: vodja Demšar Gabrijel, namestnik Smid Valentin, varuhi: Logar Anton, Jogar Josip, Primožič Valentin, Verhunc Anton, Verhunc Andrej, Tavčar Pavel, Demšar Karol.

Trobrantača: Špental Lovro in Dolenc Franc.

Načelnik Matevž Klopčič, Martinkov iz Gorenjega konca, žagar in mlinar, roj. 1880, umrl 1922, je bil ustanovni član društva. Namestnik načelnika je bil že od leta 1907. Po njegovi smrti je bil za načelnika izvoljen Leopold Košmelj (1898 do 1962), Pobč na Racovniku, posestnik in mesar, ki je to dolžnost opravljal vse do osvoboditve.

Od leta 1923 do 1925 so upravni odbor vodili poleg načelnika podnačelnik Lovro Špental, tajnik Lojze Demšar in blagajnik Gabrijel Thaler. Leta 1926 je namestnik načelnika postal Ignac Pegam, tajnik Franc Srebrnjak, dimnikar, blagajnik pa Luka Markelj-Škovinar. Poleg omenjenih štirih vodilnih članov je leta 1929 postal poveljnik (novo uvedena dolžnost) Niko Žumer. Leta 1931 je blagajniške posle prevzel Florjan Tavčar, ki jih je vodil 3 leta. Od leta 1934 do 1941 je bil Florjan poveljnik, na blagajniški dolžnosti pa ga je zamenjal Niko Žumer. Od leta 1933 do aprila 1941 je bil namreč Niko Žumer župan v Železnikih, pa je bilo zato primerno, da se v upravnem odboru naredi ta zamenjava. Tavčar Florjan — Mlinarjev z Racovnika je popolnoma opravičil dolžnost poveljnika.

Odbor obrtne zadruge v Selški dolini, drugi z leve sedi dimnikar Franc Srebrnjak, slikano okrog leta 1930

Mlinarjeva družina je ena tistih, v katerih so bili vsi moški gasilci: oče Matevž od ustanovitve, sinovi pa, ko so dopolnili 20 let: Jakob, Florjan in Ciril, ki je bil dimnikar. Le Francelj ni bil gasilec, ker je postal strojnik pri mornarici in se je kasneje zaposlil zunaj Selške doline. Leta 1941 je bila družina Florjana Tavčarja med prvimi izgnana v Srbijo.

Septembra 1925 je odstopil tajnik Lojze Demšar. Nasledil ga je Ignac Mlakar, soboslikar, ki se je nekaj let pred druge svetovno vojno odselil v Škofjo Loko. Na rednem letnem občnem zboru 13. 5. 1926 je tajniške posle prevzel France Srebrnjak, dimnikar, ki jih je vestno opravljal vse do osvoboditve. Rojen je bil leta 1876 v Mihovici pri Šent Jerneju na Dolenjskem. Malo maturo je opravil na novomeški gimnaziji. Od leta 1896 do 1905 je bil v ZDA v Clevelandu oddelkovodja v neki tovarni. Ko se je z ženo Marijo vrnil, je na domu gospodaril njegov brat, zato se je zaposlil v Novem mestu in kasneje v Ljubljani. Kot avstrijski vojak je bil v Šleziji težko ranjen in v vojaški bolnišnici v Ptujju so mu levo nogo v stegnu za 8 cm skrajšali. Leta 1920 je prišel v Železnike, kjer je bil nastavljen kot dimnikarski mojster. Do leta 1934 je stanoval na kaplaniji, potem pa je od Jegrove France, ki je tedaj živela na Jesenicah, kupil hišo na Racovniku, sedaj št. 8, kjer pravijo pri Dimnikarju. Kmalu je postal tajnik in blagajnik obrtniške zadruge v Selški dolini, tajnik vojaških invalidov I. svetovne vojne v dolini in od leta 1921 član gasilskega društva. Sprva je bil varuh, potem bolničar in od spomladi 1926 tajnik. Njegova zasluga je, da je ohranjen seznam članstva od leta 1898 in zvezki zapisnikov sej in občnih zborov za čas od junija 1922 do osvoboditve. Kot dimnikarski mojster, ki je vsako leto obšel vse domačije v občini, je veliko prispeval k večji požarni varnosti, saj je marsikje s pametnim in pravočasnim nasvetom in ukrepom preprečil požar. Za dimnikarja je izučil Cirila Tavčarja in nečaka Franca Srebrnjaka. Te obrti je učil tudi Janeza Markelja, vendar sta vojna in njegova starost ta pouk prekinili.

Na rednem občnem zboru 13. 5. 1926 sta bila za orodjarja posebej določena Janez Keržar, kolar, in Janez Kavčič. Ker pa je slednji leta 1929 postal bolničar, ga je kot orodjar nasledil Florjan Tavčar. Od leta 1931 do 1933 sta bila bolni-

čarja Janez Kavčič in Štefan Zupanc. Leta 1934 je sedlar Štefan Zupanc postal nadzornik oprave — orodjar, kar je potem ostal vse do osvoboditve.

Na odborovi seji 18. 4. 1927 so prečitali pravila o ustanovitvi gasilske »Samopomoči«, ki so bila objavljena v glasilu Gasilec, decembra 1926. Ščasoma se je v to »Samopomoč« vključila večina društvenih članov. Na seji 1. 7. 1928 so Janeza Kavčiča zadolžili za to, da je pobiral člansko posmrtnino za to »Samopomoč«. V letih gospodarske krize 1929 do 1933 večina članov te »Samopomoči« ni mogla redno vplačevati obveznega prispevka, zato je njena dejavnost leta 1934 v Železnikih zamrla.

Leta 1911 je bila ustanovljena Okrajna gasilska zveza v Škofji Loki, v katero se je vključilo tudi PGD Železniki. V okviru Jugoslovanske gasilske zveze v Ljubljani je bila leta 1919 ustanovljena Škofjeloška gasilska župa, kamor so se vključili tudi gasilci iz Železnikov. V letih 1934 in 1935 je bila Škofjeloška župa priključena Kranjski gasilski župi, od leta 1936 naprej pa je bila ponovno samostojna.

Leta 1933 je bil v kraljevini Jugoslaviji sprejet nov gasilski zakon, ki je v gasilsko organizacijo vnesel nekaj sprememb. V zvezi s tem je PGD Železniki imelo izredno skupščino 12. novembra 1933. Društvo je tedaj spremenilo ime in se je do leta 1941 imenovalo Prostovoljna gasilska četa Železniki. S tem, da so društva dobila ime četa, bi naj le te dobile bolj vojaško obliko. Dotedanji vodje oddelkov, so se poslej uradno imenovali četniki (komandir čete).

Do tedaj društvo ni imelo nadzornega odbora, pač pa dva pregledovalca računov. Skoraj 10 let sta to bila Janko Demšar, posestnik in lesni trgovec, ter Janko Bogataj, posestnik in trgovec. Na tej izredni skupščini so izvolili naslednji nadzorni odbor: predsednik Luka Markelj — posestnik na Škovinah, člani: Janko Benedičič — šolski upravitelj na Zalem logu, Ivan Keržar — kolar in Ivan Jakolič — mizar.

Leta 1929 so II. oddelek — Gasilci razdelili, in to na gasilce pri dvocevni brizgalni in na gasilce pri snemalni brizgalni. Vodja oddelka pri dvocevni brizgalni je bil Martin Cemažar, namestnik pa Ignac Mlakar; vodja oddelka pri snemalni brizgalni pa je postal Ferdo Šmid, namestnik pa Jakob Primožič. Večjo organizacijsko spremembo v moštvo so na-

redili leta 1938, ko so dobili novo motorno brizgalno. Leto 1941 je društvo dočakalo pomlajeno, dobro organizirano in solidno opremljeno.

1941—1945

Vestni tajnik Srebrnjak je tudi med vojno skrbno beležil važnejše dogodke in po teh zapiskih je sedaj možno zelo točno ugotoviti marsikaj važnega o Železnikih v tistem času. Srebrnjak je ljudem med vojno naredil prenekatero uslugo tudi s tem, ker jim je bil tolmač in prevajalec, saj je dobro znal nemško. Vešč je bil tudi angleščine, ki se je je bil naučil v Clevelandu.

Po zapisniku o članskem sestanku, nekakšnem občnem zboru, z dne 10. junija 1941 je prostovoljna gasilska četa imela naslednje članstvo:

V upravnem odboru: predsednik Leopold Košmelj (star 43 let, včlanjen 22 let), poveljnik Florjan Tavčar (36/12), poveljnikov namestnik Luka Markelj (44/18), tajnik Franc Srebrnjak (65/30), blagajnik Niko Zumer (36/12), tajnik poveljstva Josip Benedičič (31/4), vodja oddelka Ignac Pegam (50/22), vodja oddelka Jakob Primožič (54/22), nadzornik orodja Stefan Zupanc (46/10).

V nadzornem odboru: predsednik Ferdo Šmid (58/37), člani Alojz Špendal, tudi trobentač (33/7), Gregor Demšar (64/43), Janez Kavčič (49/22) in Janez Keržar (50/22).

Moštvo: Franc Benedičič, soboslikar (36/12), Franc Benedičič, delavec (35/7), Jožef Benedičič — Štrajnar (37/9), Karel Benedičič (33/7), Lovrenc Benedičič (36/12), Matevž Benedičič (60/33), Martin Čemažar (66/43), Janez Demšar (31/4), Zdravko Goja (36/7), Jožef Kristan (45/19), Jožef Lotrič (36/12), Matevž Mohorič-Bravč (60/34), Jožef Pegam (39/16), Jakob Potočnik (43/14), Anton Sedej (37/14), Jožef Šmid (čevljar, 36/13), Jožef Šmid (sodar, 30/7) Janko Šmid (38/14), Andrej Špacapan (35/4), Jakob Suštar (27/7), Franc Thaler (47/16) in Jožef Torkar (52/22).

Novi člani, ki so bili včlanjeni šele eno leto: Franc Kavčič (star 17 let), Miro Klopčič (19), Jožef Kristan (19), Franc Lotrič (18), Janko Pogačnik (21), Anton Pogačnik (22), Franc Potočnik (18), Janko Potočnik (17), Jožef Markelj (19) in Franc Bertoncely (20).

Trobentača: Josip Bajželj (34/12) in Janez Dolenc (31/7).

Društvo je leta 1941 imelo naslednjo imovino in opremo:

Skupna vaja PGD Železniki, Rudno in Selca na Studenem 14. avgusta 1927

— Gasilski dom, zgrajen leta 1938, v pritličju prostor za opremo in orodje, v nadstropju prostor za družinsko stanovanje, vrednost 60.000 din. Star gasilski dom, lesen, stoji na bajerju in služi kot shramba ali garaža, postavljen leta 1898.

— Ročni brizgalni: štirikolesna (tvrdke Samassa) in berglovka.

— Motorna brizgalna, prenosna (tvrdke Rosenbauer), učinek 20 ks, nabavljena leta 1938.

— Ročni gasilski aparati: 2 mali ročni brizgalni (minimax) za običajno peno.

— Cevi: 150 m novih tlačnih cevi, 90 metrov srednjedobrih cevi, 15 m črpalnih konopljenih cevi.

— Armature: 10 parov spojnk novejšega tipa, 6 parov spojnk starejšega tipa, 4 dolgi ročniki po 25 cm in 4 ustniki.

— Prevozna sredstva: štirikolesni voz za motoriko in 2 dvokolesna voza za prevoz cevi.

— Lestve: raztezna lestev do 10 m višine na 2 kolesih.

— Svetila: 4 vozne svetilke, porabne tudi posamič.

— Pohištvo: omara, miza.

— Sanitetna oprema: torbica z obveznimi potrebščinami in nekaj zdravil za prvo pomoč.

— Osebna oprema: 32 delovnih oblek, 32 čelad, 26 pasov, 6 plezalnih sekiric, 4 navadne sekire, 3 paradne sekirice, 4 rogi za trobentače.

Denarno stanje: v ročni blagajni 638 dinarjev. Dolgovi:

	din
— posojilo banke Slavije v Ljubljani, ki se plačuje v obrokih	6.250
— Franc Košir iz Celja	1.343
— Rozalija Kemperle, Železniki	2.741
Skupaj	10.344

Francu Koširju četa še ni v celoti izplačala nabavljenih tlačnih cevi. Rozalija Kemperle je vložila denar za dokončno ureditev stanovanja v gasilskem domu, kjer stanuje, pa se ta dolg obračunava s stanarino, ki znaša mesečno 150 dinarjev. Tako bo dolg poravnán ob koncu leta 1942.

V Železnikih so se med okupacijo zvrstili naslednji nemški župani (Bürgermeister). Od 18. aprila do 6. avgusta 1941 ko je bil na Mošenjski planini v Jelovici ustreljen, je bil župan sudetski Nemec in kulturbundovec Winsche Josef Hornitzky, sicer oskrbnik imetja velepo-

sestnika Gustava Egra v Železnikih. Domačina Jožefa Demšarja, usnjarja na Češnjici, so potem Nemci prisilili, da je prevzel to dolžnost. Poskušal jo je opravljati v dobro domačim ljudem, kolikor je to bilo tedaj sploh možno. Svojevoljno ga je nekdo 1. junija 1942 ustrelil. Nato je bil približno eno leto župan Ferdinand Brunner s Koroške, za njim pa do novembra 1943 Jakob Knaupp iz Augsburga. Prišel je iz Poljske in nekaterim omenil, kako so ga tam nameravali zastrupiti ali kako drugače narediti nanj atentat. Za njim je županske posle prevzel komandir žandarmerijske posadke v Železnikih Mayer, ki pa so ga Nemci sami avgusta 1944 aretirali, ker je simpatiziral z atentatorji na Hitlerja (20. 7. 1944). Nasledil ga je njegov namestnik nemški žandar Hala. Po rodu je bil Slovak. Bil je somišljenik Tisove klerikalno-fašistične stranke, ki je leta 1939 sestavila marionetno vlado Slovaške in sodelovala z nacistično Nemčijo. Ta Hala je bil potem kot komandir žandarmerijske postaje v Železnikih do 22. novembra 1944, ko se je ob partizanskem napadu moral umakniti v Selca.

Na zahtevo deželnega gasilskega vodje (Gaufeuerwehrführer) Kohla iz Celovca in okrožnega gasilskega vodje (Kreisfeuerwehrführer) Majerja iz Kranja so se 15. avgusta 1941 sestali predstavniki gasilskih društev Železniki in Rudno ter sestavili enotno gasilsko društvo v okviru občine. Poveljnik (Wehrführer) je postal Leopold Košmelj, za odbornike pa so bili določeni iz Železnikov: Luka Markelj, Alojz Spendal, Ignac Pegam, Franc Srebrnjak, Jožef Benedičič in Štefan Zupanc, z Rudna pa: Luka Eržen, Valentin Pfajfar, Rok Šolar, Jožef Žbonta, Urh Demšar in Franc Demšar. Tedaj je bilo v Železnikih 47, na Rudnem pa 34 članov gasil. društva.

Dne 23. avgusta 1941 je bil v Škofji Loki sestanek gasilskih poveljnikov (Haupttruppenmänner) bivšega loškega okraja, ki sta se ga iz Železnikov udeležila Luka Markelj in Jože Benedičič.

Dne 31. avgusta 1941 so gasilska društva že morala sprejeti nemška društvena pravila, kakor jih je razpisalo deželno gasilsko poveljstvo. V Železnikih so sklenili, da bodo gasilske vaje ob 2. uri popoldne vsako prvo nedeljo v mesecu. Z njimi so začeli 7. sept. 1941.

Za občinskega gasilskega vodjo (Gemeindefeuerführer) v Železnikih je bil leta 1942 imenovan Leopold Košmelj, ki

je zastopal gasilski četi v Železnikih in na Rudnem. Udeleževal se je mesečnih posvetovanj pri okrožnem vodji v Kranju. V začetku leta 1943 si je Košmelj izprosil začasen dopust in nadomeščati bi ga imel namestnik Luka Markelj. Ker pa je bil ta 25. januarja z družino izseljen v Nemčijo, ker je sin Jože odšel k partizanom, ga je do 15. junija 1943 nadomeščal Jože Benedičič. Potem je poveljstvo spet prevzel Košmelj. V glavnem sta se za gasilce brigala župana Demšar in Brunner, medtem ko naslednjim županom razmere niso dopuščale, da bi se mogli brigati še za to. Spomladi 1942 so gasilci dobili nove obleke — uniforme. Bile so črne in so bili gasilci podobni pogrebce.

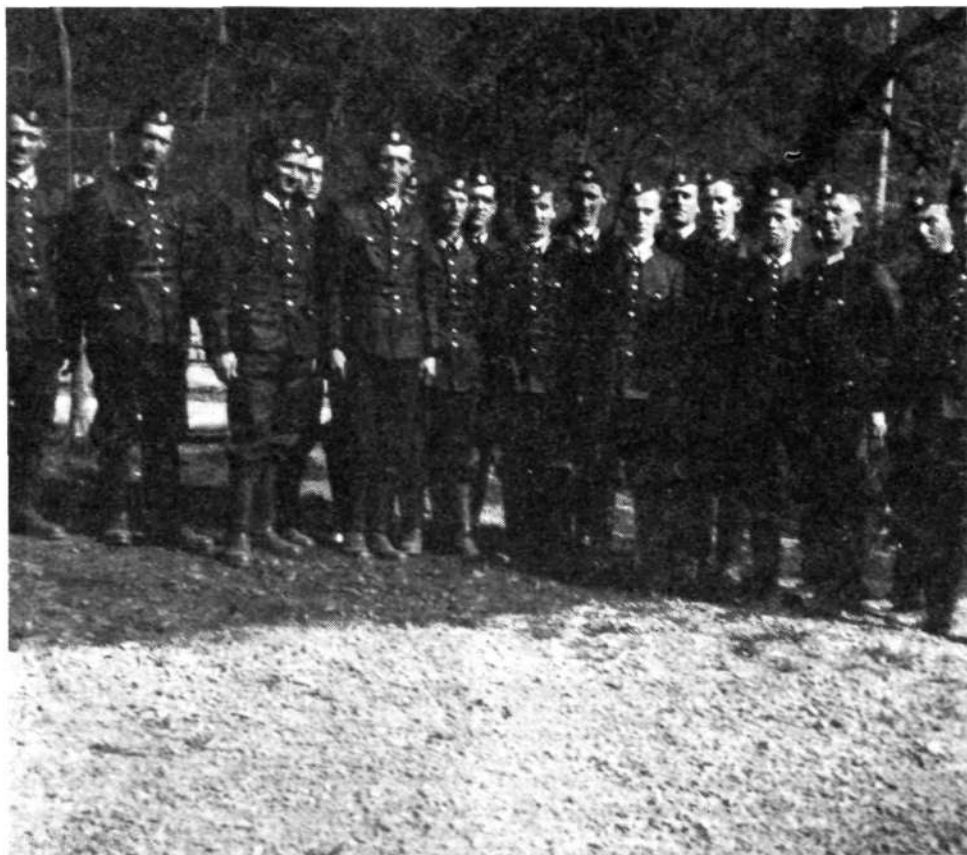
Po Srebrnjakovih zapiskih so leta 1942 imeli 16 vaj, leta 1943 pa samo še 4.

Leta 1943 gasilci tudi niso več dobili nikakršne pomoči, ne v denarju ne v

opremi, družabnih prireditev pa niso mogli organizirati, da bi z njimi kaj zaslužili. Okupacijska oblast se ni več brigala zanje in tako so kot nemška gasilska organizacija zamrli. Tega leta je znaten del gasilcev odšel v partizane in so doma ostali le starejši člani. Ti so se do konca vojne zares izkazali prostovoljne gasilce, saj so ob vsakem večjem in nevarnejšem požaru nastopili, da so gasili ali omejevali razširitev požara.

Med vojno so se zvrstili naslednji požari in poškodbe stavb: 26. marca 1942 gozdni požar v Klanfarici, gozd Matije Kavčiča, 1. avgusta je pogorela Hajnriharjeva žaga in ob njej stanovanjska hiša, kjer je stanovala družina Avpič. Dne 2. avgusta je pogorel most v Zadnji Smolevi. Gasilci so nastopili le v Klanfarici, kjer so ogenj omejili in ga pogasili.

Dne 23. aprila 1943 je v spopadu med partizani in nemškim vojaštvom delno

Gasilci z Racovnika v nemških gasilskih uniformah, slikano poletj 1942 za Štalcem na Trnju

pogorelo stanovanjsko in gospodarsko poslopje J. Kosma št. 138. Gasilci so ogenj omejili in pogasili. Septembra je pogorel avtomobil župana Knauppa, ki ga je imel v Benedikovi garaži.

Dne 22. februarja 1944 so partizani požgali kozolec z deskami pod Škovincem. last Gustava Egra, naslednji večer pa spet Egrov kozolec v Zgor. Železnikih v Njivah. Oba sta pogorela. gasilci so varovali le bližnja poslopja pred ognjem. Vžgala se je tudi sadna sušilnica Luke Eržena na Rudnem in tu so priskočili na pomoč domači gasilci.

Ob partizanskem napadu na Železnike, ki se je začel 19. novembra zvečer, so gasilci nastopili le v noči od 23. na 24. november, ko so goreli: sokolski in prosvetni dom, osnovna šola in cerkev. Ogenj so pogasili in preprečili, da bi se razširil na bližnje hiše. Poslopja, ki so zaradi obstreljevanja in požara postala nerabna, so: hišna štev. 40 — Eger Gustav, 47 — Levičnik Josip, 66 — občinska pisarna (cerkovnikovo stanovanje), 67 — Prosvetni dom, 69 — Osnovna šola, 70 — Gartner Peter, 71 — župnišče, 72 — Kalan Marija, 73 — Dolenc Frančiška, 74 — Globočnik Frančiška, 75 — Šuštar Johana, 76 — Vidmar Franc, 78 — Benedičič Jožef, 80 — Dolenc Jožef, 86 — Sokolski dom, cerkev svetega Antona in župniško gospodarsko poslopje. Delno poškodovane hiše, potrebne popravila, so: hišna štev. 39 — Eger Gustav, 42 — Eger Gustav, stanovanje Demšarjevih in Oblakovih, 46 — Pfeifer Marija, 48 — Mohorič Matevž-Bravč, 49 — Globočnik Boris, 50 — Košmelj Leopold, tudi klavnica, 64 — občinska hiša Štalc, 65 — Bajželj Jože, 68 — Benedik Viktor, 77 — Thaler Marijan, 81 — Torkar Josip, 82 — Bertoncelej Josip, 85 — Šraj Marija.

Kot borci so v NOB padli za našo svobodo naslednji člani društva:

Janko Benedičič, Štrajnarjev, roj. 1902, učitelj, italijanski karabinjerji so ga kot člana OF 30. 7. 1942 aretirali in ga naslednji dan v Loškem potoku na Notranjskem ustrelili;

Karol Benedičič, roj. 1907, strehokrovec, padel 17. 12. 1943 na Pokljuki;

Lovrenc Benedičič, r. 1905, delavec, padel 4. 11. 1944 v Rovtah pri Zireh;

Franc Bertoncelej, r. 1921, delavec, padel 22. 3. 1943 v Polhograjskih Dolomitih;

Franc Kavčič, r. 1924, delavec, padel junija 1943 na Koroškem;

Miro Klopčič, r. 1922, delavec, ustreljen kot talec 14. 7. 1943 pred Dolenjo vasjo;

Jožef Kristan, r. 1922, usnjar, padel 23. 4. 1943 v Železnikih;

Franc Lotrič, r. 1923, ključavničar, padel 4. 10. 1943 v Podvrhu pri Javorjrah;

Janko Potočnik, Vesevčev, r. 1924, delavec, padel 24. 10. 1943 na Srednjem Brdu v Poljanski dolini;

Janko Pogačnik, r. 1920, sodar, padel 1943 na Dolenjskem;

Andrej Špacapan, r. 1906, delavec, padel 23. 1. 1945 na Gabrški gori;

Alojz Špendal, r. 1908, soboslikar, padel zadnje dni septembra 1943 domnevno na pobočjih Cavnna nad Ajdovščino;

Jakob Šuštar, r. 1914, žagar, padel 22. 11. 1944 pri Knapih v Selški dolini;

Ciril Tavčar, r. 1908, dimnikar, padel 24. 3. 1945 v Poljanski dolini.

V začetku leta 1943 je bil mobiliziran v nemško vojsko Anton Pogačnik, sodar, r. 1919, ki je od tedaj pogrešan. Domnevno je padel na ruski fronti.

1945—1978

Z osvoboditvijo domovine je delo gasilskega društva obnovljeno. Do občnega zbora, ki je bil 24. 2. 1946, se je v društvo vpisalo že 28 članov. V prvi odbor po vojni so bili tedaj izvoljeni: referent (predsednik) Jože Benedičič, namestnik Luka Markelj, poveljnik Janko Šmid, namestnik Florjan Tavčar, tajnica Anica Primožič in orodjar Štefan Zupanc. V naslednjem letu je Benedičiča zamenjal Franc Potočnik.

Dne 12. 7. 1948 je bil sestanek gasilske čete, na katerem so četo nekoliko reorganizirali, izvolili so novo vodstvo, ki pa je bilo hkrati iniciativni odbor za pripravo ustanovnega občnega zbora društva. Izvoljeni so bili: za predsednika Polde Košmelj, za podpredsednika in obenem za poveljnika Jože Benedičič, za tajnika Miro Markelj, za adjutanta Mitja Košmelj, za blagajničarko Anica Primožič, za poveljn. pomočnika Zdravko Goja, za orodjarja Štefan Zupanc, za vodjo sanitetnega oddelka Marta Pegam, za vodjo mladinskega oddelka Franc Šubic in za vodjo kulturnega oddelka Jože Mohorič. Za delegata v okrajni gasilski zvezi je bil izvoljen Polde Košmelj.

Dne 12. septembra 1948 je bil ustanovni občni zbor društva. Ustanovni so mu rekli zato, ker so na njem sprejeli nova društvena pravila. V upravni in nadzorni odbor so bili izvoljeni naslednji: predsednik Jože Benedičič, poveljnik Janko Šmid, namestnik poveljnika Franc Blaznik, tajnik Mitja Košmelj, orodjar Zdravko Goja, blagajničarka in obenem vodja sanitet. oddelka Anica Primožič, vodja mladinskega odd. Franc Šubic in vodja kulturnega odseka Jože Mohorič. V nadzornem odboru so bili: predsednik Polde Košmelj, člana pa Drago Dolenc in Stefan Zupanc. Za delegata v okrajno in republiško gasilsko zvezo sta bila izvoljena Polde Košmelj in Janko Šmid.

Na občnem zboru 29. 1. 1950 je bil za poveljnika čete izvoljen Franc Blaznik, medtem ko je dotedanji poveljnik Janko Šmid ostal strojnik pri motorki.

Občni zbor 8. 2. 1951 je prinesel naslednje spremembe v upravnem in nadzornem odboru: predsednik Jože Primožič, tajnik Mitja Košmelj, poveljnik Franc Šubic, namestnik poveljnika Janko Šmid, blagajnik Anica Primožič, vodja mladinskega odseka Štefko Primožič, njegov pomočnik Marjan Pintar, vodja sanitet. službe Silva Primožič, vodja kulturno-prosvetnega odseka in obenem

član nadzor. odbora Jože Primožič. Predsednik nadzor. odbora Polde Košmelj, član pa Franc Blaznik.

Leta 1954 je bilo društvo takole organizirano: predsednik Jože Benedičič, podpredsednik in poveljnik Leopold Koblar, namestnik poveljnika Franc Šubic, tajnik Mitja Košmelj, adjutant Miro Markelj, blagajničarka Minka Primožič, gospodar Jože Benedičič — Štrajnar, vodja mladinskega odseka Janez Markelj, vodja sanitetnega odseka Silva Primožič, desetarka ženske desetine Pavla Šubic, član odbora Franc Blaznik. V nadzornem odboru predsednik Marjan Šmid, člana: Anton Sedej in Anton Markelj. Delegata v okrajni gasilski skupščini: Jože Benedičič in Leopold Koblar.

I. desetina: deseter Anton Markelj, člani: Anton Sedej, Zdravko Goja, Janko Lotrič, Franc Blaznik, Anton Vrhunc, Rudi Tarfila, Marjan Šmid, Stanko Rant, Niko Sedej, Janko Benedičič, Franc Benedičič, Metod Šturm in Janez Dolenc.

II. desetina: deseter Janko Cvek, člani: Jožef Benedičič — Štrajnar, Franc Talar, Anton Čemažar, Janko Šmid ml., Filip Blaznik, Vinko Štalc, Stane Potočnik, Franc Vrhunc, Veni Šuštar, Tone Benedičič, Anton Šubic in Ciril Šturm.

Rezervna desetina: deseter Polde Košmelj, člani: Jakob Potočnik, Janko Šmid st., Stefan Zupanc, Drago Dolenc, Janez Dolenc, Stefan Primožič, Jožef Mohorič in Marjan Pintar.

Ženska desetina: desetarka Pavla Šubic, članice: Anica Primožič, poročena Blaznik, Nada Potočnik, Bernarda Cigale, Ivanka Šubic, Metka Benedičič. Samožič in Olga Sedej.

V naslednjih dveh letih je bila ta rezervna desetina ukinjena in tako so od predvojnih članov v društvu ostali le še oba Jožeta Benedičiča, Janez Dolenc in Zdravko Goja. Sčasoma so tudi ti izstopili, le poveljnik Jože Benedičič — Mežnarjev je ostal do leta 1968, ko je hudo obolel.

Na seji odbora 14. 6. 1954 so sprejeli nova društvena pravila.

Na seji upravnega odbora 7. 11. 1955 je tajniške posle prevzel Marjan Pintar, Mitja Košmelj pa je postal blagajnik. nitetna ekipa: Silva Primožič, Minka Priže na občnem zboru 9. 1. 1956 pa je tajnica društva postala Stana Šturm. Leta 1957 je bila tajnica Mici Zgaga, za njo pa v letih 1958 in 1959 Miro Markelj.

Jože Benedičič (1910—1970)

Na občnem zboru 9. 1. 1956 in na odbo-
 rovi seji 13. 2. 1956 se je nov odbor ta-
 kole konstituiral: predsednik Janez
 Markelj, poveljnik Franc Šubic, podpo-
 veljnik Polde Koblar, tajnica Stana
 Šturm, blagajničarka Minka Primožič,
 orodjar Jože Benedičič-Mežnarjev, vodja
 mladine odseka Jože Logar, vodja ženske
 desetine in sanitet. ekipe Pavla Šubic,
 člani uprav. odbora: Mitja Košmelj, Mi-
 ro Markelj, Franc Blaznik. Člani nadzor.
 odbora: Marjan Šmid, Janko Cvek in
 Tone Markelj.

Ker pa je Janez Markelj že avgusta
 1956 odstopil, ga je zamenjal Jože Bene-
 dičič. Leta 1958 so bili v upravnem od-
 boru: predsednik Jože Benedičič-Mežnar-
 jev, tajnik Miro Markelj, poveljnik
 Franc Šubic, blagajnik Jožef Lotrič in
 odborniki: Mitja Košmelj, Jože Logar,
 Cvetko Benedičič, Tone Markelj, Anton
 Vrhunc, Franc Kalan in Pavla Šubic.

Do leta 1964 je bilo nekaj sprememb
 in na seji upravnega in nadzornega od-
 bora 17. 1. 1963 so izvoljeni člani pre-
 vzeli naslednje dolžnosti: predsednik
 Miro Markelj, poveljnik Jože Benedičič,
 tajnica Rezka Trojar, blagajnik Mitja
 Košmelj, orodjar Jože Benedičič-Štraj-
 nar, desetar Franc Šubic, desetar Cvetko
 Benedičič. V nadzornem odboru: pred-

sednik Anton Benedičič, člana pa Jožef
 Lotrič in Anton Sedej. Do občnega zbora
 29. 1. 1968 potem večjih personalnih
 sprememb ni bilo.

V Uradnem listu SR Slovenije št. 16
 1965 je bil objavljen nov statut Gasilske
 zveze Slovenije. Na tej podlagi so na ob-
 čnem zboru 12. 2. 1966 sprejeli nova dru-
 štvna pravila, ki pa so bila nekoliko
 dopolnjena, ponovno obravnavana in
 sprejeta na občnem zboru 29. 1. 1968.

Po navodilih okrajne gasilske zveze v
 Kranju so se že leta 1951 ustanovili sek-
 torji. Tako je nastal tudi gasilski sektor
 za Selško dolino s sedežem v Zeleznikih.
 Vključena so bila gasilska društva v do-
 lini, in to: Sorica, Zali Log, Zelezniki,
 Rudno, Selca in Bukovica. Na 1. sektor-
 ski konferenci, ki je bila v Zeleznikih
 8. 4. 1951 so izvolili naslednje sektorsko
 vodstvo: poveljnik Jože Benedičič, na-
 mestnik Franc Šubic in tajnik Mitja
 Košmelj.

Da bi v društvih dosegli boljšo orga-
 niziranost in večjo akcijsko sposobnost,
 je bila leta 1954 pri okrajni GZ Kranj
 formirana gasilska brigada, v katero je
 bil vključen tudi gasilski odred Zelez-
 niki, ki je združeval društva: Rudno, Za-
 li Log in Zelezniki.

Skupina članov in članic PGD Zelezniki na gasilskem festivalu v Kranju

Pionirska gasilska skupina iz Zeleznikov na občinskem tekmovanju v Skofji Loki 3. novembra 1974

Od leta 1955 do konca leta 1962 je bila v Zeleznikih, ker je bil tu sedež občine, občinska gasilska zveza. Za predsednika je bil izvoljen Miro Markelj, za poveljnika Jože Benedičič, za tajnika pa Mitja Košmelj.

Leta 1963 je prišlo ponovno do reorganizacije. Po navodilih Gasilske zveze Slovenije so se društva osamosvojila. To je bilo izvedeno tudi v občinski gasilski zvezi Škofja Loka. Gasilski društvi Zali Log in Rudno sta t. l. imeli svoj občni zbor, na katerem sta se odcepili od gasilskega odreda Zelezniki. Tako osamosvojitve je potrdil tudi občni zbor PGD Zelezniki 13. 10. 1963.

Dne 12. 3. 1964 je bil sprejet pravilnik za medobčinsko pionirsko gasilsko tekmovanje za občinske GZ Jesenice, Radovljica, Tržič, Kranj in Škofja Loka. Ta pravilnik je bil nekaj let v veljavi in tekmovanja so bila organizirana z namenom, da strokovno usposobijo gasilski podmladek in da vanj pritegnejo še več novih članov. PGD Zelezniki je na ta tekmovanja pošiljalo po eno ali dve pionirski ekipi, kjer so v letih 1964, 1965 in 1967 dosegli 2. mesto. Sploh je bila usmeritev na pomlajevanje članstva zelo koristna. Ko so se leta 1971 bolje pove-

zali z osnovno šolo, jim je uspelo, da se je spomladi 1972 v društvo vpisalo kar 21 pionirjev. S primernim programom so jih postopno vzgajali in jih vključevali v njim primerne gasilske aktivnosti. Leta 1976 in 1977 so iz te skupine že dobili nekaj dobrih mladih gasilcev.

Leta 1968 je dolgoletni poveljnik Jože Benedičič hudo zbolel. Društveni poveljnik je postal Cveto Benedičič, ki je naslednjega leta prevzel še sektorsko poveljstvo za dolino. Na občnem zboru 28. 2. 1970 je blagajniške posle oddal Mitja Košmelj. Dne 15. 8. 1970 je Jože Benedičič umrl. Še nekaj drugih sprememb je narekovalo, da so na občnem zboru 1970 izvolili naslednji odbor: Miro Markelj — predsednik, Anton Sedej — tajnik, Minika Primožič — blagajničarka, Cveto Benedičič — poveljnik, Janez Dolenc — gospodar in Franc Blaznik — predsednik nadzornega odbora. Na podlagi novega statuta Gasilske zveze so sprejeli nova pravila, istočasno pa se tudi seznanili s pravilnikom o gasilskih prireditvah na javnem kraju, ki je bil prejšnje leto sprejet pri GZ Slovenije.

Spomladi 1971 je Cveto Benedičič odstopil. Za sektorskega poveljnika so določili Franca Šubica, ki še sedaj vestno

opravlja to dolžnost. Po občnem zboru januarja 1972 je spet prišlo do manjše spremembe: za predsednika je bil izvoljen Filip Blaznik, njegov namestnik pa je postal Miro Markelj. Referent za pionirje je postal Jože Markelj. Miro je ostal podpredsednik do nenadne smrti 2. 2. 1978. Na seji uprav. odbora GD 26. 12. 1977 so določili naslednje operativno vodstvo: namesto Pavleta Pikuša je postal poveljnik Jože Markelj, njegov namestnik pa Pavle Pikuš, vodja operativne desetine je postal Jože Benedičič, referent za mladino pa Jože Kamenšek.

V jubilejnim letu, ko društvo praznuje 80-letnico, sta upravni in nadzorni odbor takole sestavljena: Filip Blaznik — predsednik, Anton Sedej — tajnik, Janez Dolenc — podpredsednik, Minka Primožič — blagajničarka, Franc Blaznik — gospodar, Jože Markelj — poveljnik, Pavel Pikuš — namestnik poveljnika, Filip Jelenc — referent za mladino, Miloš Kamenšek — šofer n strojnik, Franc Šubic — sektorski poveljnik za Selško dolino. V nadzornem odboru: Janez Rih-taršič — predsednik in člana: Metod Sturm, Marjan Demšar. Janez Dolenc je

Miro Markelj (1925—1978)

rojen leta 1910 in je v društvu že od leta 1934. Franc Blaznik je rojen leta 1921 in je v društvu že od leta 1948, Minka Primožič je rojena leta 1925 in je v društvu že od leta 1948. Ti trije so obenem tudi najstarejši še aktivni gasilci v dolini.

Leta 1974 je v društvu aktivno delovalo še 12 žensk, vendar je v naslednjih 4 letih to število padlo na 5 ali 6 članic.

V tem povojnem obdobju je bilo vprašanje strokovnosti vedno bolj aktualno. Sprva tudi ni bilo pravega zanimanja za učenje in vzgojo. V zadnjih 10 letih pa se je stanje občutno premaknilo na bolje in na občnem zboru 22. 2. 1975 so že lahko ugotovili razveseljivo stanje, da imajo 19 gasilcev z izpitom, 13 gasilcev I. stopnje, 8 gasilskih podčastnikov in 2 strojnika z izpitom. To je bil rezultat večletnih prizadevanj občinske GZ, ki je z načrtno organizacijo tečajev in seminarjev začela vzgajati gasilski kader na svojem območju.

Na občnem zboru 17. 1. 1976 so sprejeli nov statut društva. V njem je zapisano, da poleg Železnikov področje tega GD obsega še naslednje vasi: Studeno, Podlonk, Prtovč, Draboslovico, Jesenovc, Martinj Vrh, Megušnico, Ostri Vrh in Smolevo. Pod Železnike pa spadajo tudi Češnjica, Dašnica, Kres in Log.

V preteklih 10 letih je društvo prevzelo tudi del nalog civilne zaščite in se po njej vključuje v program dejavnosti splošnega ljudskega odpora. Temu primerno se je društvo že tudi opremilo in se kadrovsko ter organizacijsko prilagodilo.

Delovanje protipožarne službe se je v preteklih 10 letih tudi sicer bistveno razširilo in izpopolnilo. V ALPLESU so ustanovili lastno gasilsko društvo, medtem ko so v delovnih organizacijah Iskra, NIKO, Tehnica in Dom — oprema formirali ekipe, ki skrbijo za požarno varnost. Tako je gasilstvo v Železnikih danes razvito skladno z velikim gospodarskim razvojem in je po svoji organizaciji, usposobljenosti in opremljenosti kos nalogam, ki so pred njim.

Poleg ObGZ je bila lani formirana tudi občinska požarna skupnost, kjer je vključeno tudi GD Železniki. Ta skupnost je sklenila samoupravni sporazum z vsemi zainteresiranimi ustanovami in delovnimi organizacijami v občini, s čimer je potrjen družbeni interes za gasilsko dejavnost.

Številčni pregled članstva

Leto	M o š k i		Žen- ske	Sku- paj	Pio- nirji	Častni člani	Podporni člani
	redni	rezerva					
1898	54			54			
1903	55			55			5
1908	46			46			6
1913	44			44			8
1920	43			43			4
1925	33	6		39			5
1930	44	10		54		4	4
1935	49	10		59		4	20
1941	41	7		48		5	6
1946	22		6	28			
1951	29	5		43			
1956	38	11	10	59			
1961	27	9	8	44			
1966	23	8	4	35	6		
1970	16	32	4	52	6		
1974	30	35	12	77	21		
1978	36	38	1	75	12		

Podporni člani so nastajali s tem, da so premožnejši člani, ki so izstopali iz društva, z njim sodelovali še naprej tako, da so društvu občasno materialno pomagali. Ko so gradili gasilski dom, je poseben odbor zbiral denar in les v ta namen, tedaj so več posameznikov, ki so dali večji prispevek, vpisali med podporne člane.

Častni člani so bili tisti, ki so v društvu aktivno delali nad 25 let. Po letu 1945 takih gasilcev niso posebej imeli za častne, pač pa so jim to izkazovali s pohvalo ali gasilskim odlikovanjem.

Ob 25-letnici (19. 8. 1923) so dobili diplome kot častni člani tisti, ki so bili v društvu od ustanovitve: Martin Čemažar, Gregor Demšar, Franc Dolenc, Janez Petrač, Matej Prezelj, Matej Pegam, Lovro Špental, Matej Tavčar in Gabriel Thaler. Vsi zgoraj navedeni so leta 1925 dobili še državna odlikovanja, tedanji župan Josip Globočnik pa je dobil red sv. Save 5. razreda.

Na občnem zboru 30. 1. 1938 so ob 40-letnici društva in za 30-letno delo v društvu dobili zlato medaljo s palmo: Matevž Mohorič-Bravč in Ferdo Šmid, zlato medaljo za 20-letno službo: Matevž Benedičič in Franc Srebrnjak ter za 15-letno delo srebrno medaljo: Jakob Primožič in Josip Vrhunc.

Po letu 1950 so dobili odlikovanja: Odlikovanje Gasilske zveze Jugoslavije je dobil Miro Markelj, in to Gasilsko zvezdo SFRJ III. reda, odlikovanja Gasilske

zveze Slovenije 1. stopnje Jože Benedičič, 2. stopnje Jože Benedičič, Janez Dolenc, Miro Markelj in Anton Sedej ml. in 3. stopnje Anton, Cveto in Jože Benedičič, Filip Blaznik, Mitja Košmelj, Jože in Miro Markelj, Anton Sedej st., Anton Sedej ml., Metod Šturm.

V preteklih 20 letih so s prakso in šolanjem v društvu pridobili naslednje nižje častnike: Gasilski nižji častnik 1. stopnje je Anton Sedej. Gasilski nižji častniki pa so: Anton in Cveto Benedičič, Filip Blaznik, Filip Jelenc, Jože Markelj, Pavel Pikuš in Franc Šubic.

Imovina in oprema

Za obdobje 1898—1922 ni zapiskov in tudi ne drugih pisanih virov, razen že omenjenega seznama članstva. Zato je o tem obdobju možno kaj zapisati o opremljenosti društva le po ustnem izročilu. Ko so praznovali 25-letnico in 40-letnico društva, je bilo omenjeno, da so že takoj ob ustanovitvi postavili tudi prvi gasilski dom in hkrati že tudi nabavili snemalno enocestvo brizgalno ter najnujnejšo opremo. Ta prvi gasilski dom v Železnikih je bil lesen in je stal na bajerju, kakih 50 m od znamenja na Klovžah proti Racovniku. Ročna snemalna brizgalna, ki je bila za tiste čase kar solidna naprava, je vseskozi dobro služila svojemu namenu. Jeseni 1939 jo je kupil Janko Kemperle na Češnjici in

Ekipa GD Zelezniki na vaji v LTH Škofja Loka oktobra 1971

jo je še mnogo let koristno uporabljal. Kupil jo je za 3800 din. Seveda so si gasilci še pred prvo svetovno vojno nabavili več delovnih oblek in tudi nekaj paradnih uniform.

Leta 1921 so si nabavili dvocevno ročno brizgalno, ki jo je izdelala tvrdka Samassa v Ljubljani. Ker je bila montirana na vozu s štirimi kolesi, so ji rekli tudi štirikolesna brizgalna. Slovesno so jo tedaj spravili v pogon in njena botra je bila mlada učiteljica Frančiška Grohar. Do leta 1939 je poučevala v Železnikih in se poročila z učiteljem Jankom Benedičičem-Štrajnarjevim, ki je bil nekaj let pred premostitvijo član nadzornega odbora tega društva. Premeščena sta bila v Ribnico, kjer so Italijani Jančka ustrelili kot člana OF v roški ofenzivi poleti 1942. Leta 1948 se je učiteljica Frančiška Benedičič kot častna gostja udeležila 50-letnice gasilskega društva Zelezniki.

Že leta 1922 so sklenili, da dvocevne brizgalne ne bodo nikomur posojali, za manjšo (snemalno) pa bodo na dan računali po 20 din in od večera čez noč do jutra mora biti v gasilskem domu, da bi bila v primeru kakega požara pri roki. Tega sklepa so se v glavnem vseskozi tudi držali.

Glavni viri dohodkov so bili: članarina, prispevki podpornih članov in dohodki družbenih in kulturnih prireditiv. Leta 1924 je bila letna članarina 2 din, ki pa je do leta 1935 narastla na 6 din. Podporni člani so v začetku plačevali od 10 din naprej, po letu 1934, ko se je gradil nov gasilski dom, pa so ta prispevek zvišali na 50 din in več. Na občnem zboru 13. 5. 1926 je v blagajniškem poročilu takole prikazan obračun poslovanja za leto 1925:

Dohodki:	din.
članarina iz leta 1925 in ostanek iz leta 1924	1.360,42
dohodek predpusne veselice	4.000,00
prispevek Leopolda Veبرا	1.000,00
prispevek Franca Dolenca	2.000,00
	skupaj: 8.360,42
stroški	skupaj: 6.704,77
prebitek	1.655,65

Veber na Češnjici (Kemperle) in Dolenc iz Stare Loke sta omenjeni vsoti dala društvu kot dar, ker so gasilci uspešno nastopili pri požaru in zmanjšali škodo, ki bi bila sicer zelo velika.

Hkrati z novo dvocevno brizgalno so nabavili tudi 150 m cevi. Sploh so z vzdr-

ževanjem in nabavljanjem cevi imeli kar naprej skrbi in stroške. Stolp v starem (lesenem) gasilskem domu ni bil posebno visok. Cevi, ki so se v njem sušile, so se na sredini vedno pregibale, zato so se slabo sušile, zlasti pozimi, in se tudi kvarile. Leta 1931 so imeli že 51 kompletov delovnih oblek, kar pomeni, da so bili skoraj vsi društveni člani že primerno oblečeni za gašenje požara. Leta 1938, ko so se pripravljali na otvoritev novega doma in na praznovanje 50-letnice, so ugotovili, da imajo le 15 paradnih uniform in le 5 članov je tedaj naročilo paradno uniformo. Zato so mnogi gasilci tudi na slovesnostih nastopali v delovnih gasilskih oblekah.

Na odborovi seji 13. 7. 1927 je na kraju zapisnika zabeleženo tudi naslednje: »Razmotriva se vprašanje nove gasilne shrambe in se sklene podati vlogo na občinski odbor v zadevi stavbišča za gasilsko shrambo.« Tu je začetek prizadevanj za gradnjo novega gasilskega doma. Do leta 1931 so se z veleposestnikom Gustavom Egrom dogovorili za primerno zemljišče. Brezplačno je odstopil parcelo ob Morajnarjevi hiši na Racovniku. Leta

1931 je Matej Pegam vodil gradnjo temeljnega zidu, na katerem je bilo potem pripravljeno zemljišče za gradno stavbo. Gospodarska kriza v letih 1929-1933 je znatno zavrla gradnjo. Ker ni bilo denarja, se je tudi gradnja za več let zavlekla. Prve načrte za stavbo je naredil arhitekt Tomažič v Ljubljani. V stavbnem odboru so bili naslednji člani: Polde Košmelj, Niko Zumer. Franc Srebrnjak, Florjan Tavčar, Ferdo Šmid in Janez Keržar — vsi člani gasilskega društva. Od občine pa so bili v njem: župan Karol Dolenc in odbornika Pavle Tavčar in Janko Demšar. Predsednik odbora je bil Polde Košmelj, blagajnik pa Niko Zumer. Ko je po volitvah leta 1933 Niko Zumer postal župan, je na mesto Dolenca prišel v odbor kot predstavnik občine, medtem ko je bil kot gasilec še naprej blagajnik tega odbora in tudi društveni blagajnik. Zaradi tega je društvo pri občini imelo polno razumevanje in dobilo vso možno podporo.

Dokončen načrt za dom je predložil zidarski mojster Anton Bešter iz Dolenje vasi, ki je leta 1932 tudi začel dom zidati. Z večjimi prekinitvami je bil dom

Del trga na Trnjam, za bivšim Prosvetnim domom, ob cesti na Racovnik, stari gasilski dom, okrog leta 1928

v glavnem do konca leta 1937 dograjen. Mizarska dela v njem je opravil Janez Logar.

Pri najemanju posojila za 50.000 din je bila garant občina. Leta 1936 so pri zavarovalni banki Slavija v Ljubljani spet najeli posojilo 30.000 din s 6% obrestno mero za dobo 6 let in ponovno je bila občina garant za vrnitev tega posojila. S tem drugim posojilom je bilo društvu omogočeno, da je dogradilo dom in si nabavilo novo motorno brizgalno. Največ skrbi in odgovornosti sta pri vseh teh delih nosila Polde Košmelj in Niko Žumer. Gasilci so tu opravili veliko ur prostovoljnega dela. V najtežjih letih gospodarske krize je kakih 5 ali 6 gasilcev pri teh delih imelo vsaj začasno zaposlitev in skromen zaslužek. Kmetje v sosednjih vaseh so dali po nekaj smrek in macesnov, kar so gasilci potem spravili v denar za potrebe gradnje. Lastniki konj so naredili precej voženj za stonj. Za nabavo motorke je Lesna za druga na Češnjici dala 3.000 din, Hranilnica in posojilnica v Železnikih pa 5.000 din. Večja zneska sta dala tudi Gustav Eger in Marta Globočnik, za kar sta bila leta 1938 sprejeta v častno članstvo. Kakor za nabirko za gradnjo doma tako je bil tudi za motorko imenovan poseben odbor, ki je obiskoval razne organizacije in ustanove ter posameznike v Železnikih in okolici. Z razumevanjem pri ljudeh in z njihovo pomočjo je vse to dosegel.

Stanovanje v 1. nadstropju doma leta 1937 še ni bilo izdelano. Kot najemnica se je prijavila učiteljica Rozalija Kemperle in z njo je društvo sklenilo pogodbo. Najemnica v lastni režiji dogradi to stanovanje, nakar se dolg obračunava s stanarino, ki je mesečno znašala 150 din. Leta 1938 je najemnica predložila obračun stroškov za ureditev stanovanja v 1. nadstropju, ki je znašal nekaj nad 9.000 din in društvo je ta obračun potrdilo. Kemperlovi so se iz tega stanovanja izselili leta 1944.

Motorno brizgalno so nabavili pri tvrdki Rosenbauer in drug v Celju za 32.000 din. Dve tretjini je bilo treba plačati pri prevzemu, ostalo do konca leta 1938. Gasilci v Železnikih so motorko prevzeli 26. 6. 1938. 9. in 10. 7. 1938 je bila tu otvoritev novega doma in prvi demonstrativni nastop motorne brizgalne. Oboje pomeni veliko pridobitev in ponos železnikarskih gasilcev.

Leta 1934 je bilo v materialnem pogledu najtežje. To leto je društvo zaključilo s 4.000 din dolga. Po predračunih na občnih zborih v naslednjih letih do vojne, so bili dohodki in izdatki uravnovešeni v višini okrog 25.000 din. Primanjkljaj je društvo imelo le še leta 1938, ko je znašal 1.294 din in leta 1940 v znesku 316 d'n.

Leta 1939 je ročno enocevno snemalno brizgalno kupil Janko Kemperle na Češnjici.

V letih 1938—1941 je bil v Železnikih nastanjen bataljon za utrjevanje državne meje na sektorju Ratitovec—Blegoš. Poveljnik tega bataljona je bil major Tomo Pajič, ki je 1941, menda nekeje na Dolenjskem, prišel v italijansko vojno ujetništvo. Ta bataljon je leta 1939 za sedel polovico orodišča v gasilskem domu, zaradi tega je bilo težko vzdrževati opremo v primerni urejenosti. Poleg tega niso plačevali najemnine. V opuščnem gasilskem domu na bajerju je v letih 1939, 1940 imel garažo kapetan Franc Mamilovič. Plačevati bi moral 25 din mesečno, vendar je bil zelo nereden plačnik in ga je odbor društva moral večkrat opominjati na zaostalo najemnino.

Leta 1945 je bil gasilski dom v dokaj neurejenem stanju: oprema nepopolna, okna razbita, omet na več mestih okrušen. Do leta 1948 so bile glavne pomanjkljivosti in škoda odpravljene. Iz vojne ga plena je društvo leta 1946 dobilo dober tovorni avto. Nameravali so ga preurediti za društvene potrebe. Julija 1947 pa se je javil in izkazal lastnik, da je avto odpeljal. Ker je bil zadovoljen, da je dobil avto dobro ohranjen, je zato dal društvu 1.000 din.

Zadruga kovinarjev »NIKO« je v letih 1948—1952 gradila tlačni cevovod skozi Racovnik in elektrarno ob bivšem Johannovem mlinu. V zvezi s temi deli so gasilci 3. 10. 1948 podrli stari (leseni) gasilski dom na bajerju. Okrog leta 1955 so dvocevno brizgalno prodali nekam na Hrvaško, vendar ni v nobenem zapisniku o tem ničesar zabeženega.

Prva leta po vojni je članarina znašala 20 din, z letom 1951 pa so jo povečali na 60 din. Prvi večji denar, ki ga je društvo dobilo, je bila dotacija 30.000 din zadruge kovinarjev »NIKO«, ki je bil nakazan marca 1949 po zaključenem računu za leto 1948. Letna dotacija KLO Železniki do leta 1952 je znašala povprečno 3.000 din. Maja 1954 je Kmetijska zadruga Češnjica iz zaključ. računa

za leto 1953 gasilskemu društvu Železniki nakazala 40.000 din dotacije. Nekaj so dale tudi druge delovne organizacije in tako je društvo že moglo misliti na določene izboljšave. Do konca leta 1954 je bil dom zunaj in znotraj obnovljen, stopnišče, ki je bilo prej odprto, so zazidali v prizidek in jeseni 1954 so pri ODPAD v Ljubljani kupili star tovorni avto. Svojemu namenu je sicer služil, toda vedno ga je bilo treba popravljati in to je zahtevalo večje nepredvidene izdatke.

Leta 1956 so v Železnikih zaključili z napeljavo vodovoda, kar je tudi v protipožarnem pogledu velika pridobitev, saj je s tem gasilcem omogočeno, da tudi pri bolj oddaljenih hišah lahko pridejo do vode. Na občnem zboru 25. 1. 1958, ko so se že pripravljali na praznovanje 60-letnice društva, so z zadovoljstvom ugotovili, da so v domu naredili razne izboljšave. Tako so tedaj že tudi obzidali sušilni stolp. Od jeseni 1948 do junija 1979 je v 1. nadstropju doma stano-

val Jože Benedičič-Mežnarjev z družino. Bil je skrben hišnik in odgovoren član društvene uprave. V letih 1963 do 1968 so imeli že drug avto, s katerim so prav tako imeli stalne stroške in delo s popravili.

Za način gospodarjenja v društvu naj bosta tu navedena dva primera, in to iz let 1954 in 1967. Upravni odbor je na seji 8. 11. 1954 takole sestavil predračun za naslednje leto:

	S din
— pleskanje stolpa, oken, vrat, zidovja	90.000
— pločevina za pokritje prizidka in delo	30.000
— popravila avtomobila, nakup gum	100.000

Za redno dejavnost:

— nabava 6 ženskih bluz	8.000
— nabava 100 m C cevi	100.000

Sedanji gasilski dom v Železnikih, ob njem Morajna

Fot. C. Zupanc

— popravilo motorke in ročne brizgalne	30.000
— nabava 2 karbidnih svetilk	7.000
— nabava 100 l bencina	5.700
— nabava 10 kg olja	3.500
— za pisarniške potrebščine	3.000
— potni stroški	3.000
skupaj:	380.000

V blagajni so imeli 15.636 din. Od dotacije občinskega ljudskega odbora Železniki so pričakovali kakih 10.000 din in morda toliko še od okrajne GZ v Kranju. Razmišljali so, kako bi nekaj zaslužili s primerno družabno prireditvijo. Ker so bile potrebe vedno večje kot denar, ki bi ga tako dobili, so pri občini zaprosili za dovoljenje za posek večje količine lesa, kar bi potem izdatno vnovčili. Tako so se tudi rešili iz denarne zagate.

Decembra 1967 so bili dohodki in izdatki izravnani pri znesku 3.100 din. Najdražje je popravilo avtomobila 730 din in nabava goriva 374 din. Z dotacijo občinske GZ Škofja Loka je društvo spomladi 1967 nabavilo sodobno motorčko, v orodišču doma pa položilo betonski tlak.

Poleti 1968 so zamenjali hišnika. Dotedanji skrbni hišnik Jože Benedičič se je zaradi bolezni izselil, po sklepu upravnega odbora pa se je vselil Anton Sedej, ki to dožnost še sedaj opravlja.

Članarina je leta 1966 znašala 1,50 din, čez tri leta je bila povišana na 5 din, od leta 1972 do 1976 so redni člani plačevali po 10, podporni pa po najmanj 15 din, na občnem zboru 17. 1. 1976 pa je bila za vse povišana na 20 din. Seveda je to le simboličen prispevek. S članarino nikakor ni moč kriti društvenih potreb, niti administrativnega poslovanja. Zato je še vedno ostal glavni vir dotacija občinske GZ in zbiranje denarja na območju društva. Nekaj dobi društvo tudi z raznimi zabavnimi prireditvami. Letni proračuni so se v zadnjem desetletju gibali od 30.000 do 50.000 din.

Leta 1969 so nabavili nov gasilski kombi IMV 1600, za katerega so plačali 41.000 din. ObGZ je zanj prispevala 25.000 din, ostalo so zbrali člani sami. To vozilo so leta 1974 prodali GD Bukovica, istočasno pa kupili novo in močnejše vozilo TAM 2001/g za 135.760 din. Tudi za to je znaten del prispevala ObGZ. Tega leta so namreč gasilci v Železnikih pre-

vzeli organizacijo 12. čipkarskega dne. Ker so prireditev zelo dobro organizirali, so si ustvarili 32.477 din dobička. To so porabili za nakup avtomobila in še nekaj druge gasilske opreme.

Dohodki in izdatki leta 1976 so se izravnali pri vsoti 18.624 din.

V jubilejnem letu 1978 bo že spet treba zbrati več denarja, kajti na domu je streha potrebna popravila, potrebno bo prebarvati vrata in lesene dele oken, obnoviti fasado in še pri sušilnem stolpu kaj popraviti. Krajevna skupnost Železniki je društvu v ta namen že odobrila 50.000 din, nekaj bo treba najti pa še drugje.

S prizadevnostjo, pametnim in poštenim gospodarjenjem so torej gasilci v Železnikih v vsem tem dolgem obdobju znali najti denar, da je bilo društvo opremljeno skladno s potrebami časa.

Na pomoč!

V seznamu članstva, ki je ohranjen in zajema obdobje od 1898 do 1936, je naveden le datum, kdaj je bil požar, kjer so nastopili gasilci. V zapisnikih sej in obč. zborov, ki so ohranjeni od junija 1922 dalje, tudi ni točneje zapisano o gasilskih nastopih pri požarih in povodnjah. Tako je bilo treba tu in tam povprašati prizadete in po njihovem spominu vsaj v glavnem zajeti važnejše dogodke te vrste.

V letih pred 1. svetovno vojno so sodelovali pri gašenju naslednjih požarov: 27. 10. 1898, 5. 7. 1899, 7. 1. 1900, leta 1901 pa 22. 1., 14. 3., 8. 7. in 13. 7., 4. 8. 1902 požar na Rudnem, 25. 7. 1903, 19. 9. 1906, 7. 4. 1907, 21. 7. 1908, 27. 5. 1909 in 14. 4. 1912 pri Lukelnu v Gorenjem koncu.

V letih med vojnama so reševali imetje pred požari in pri povodnjah: jeseni 1918 je Smoleva izpodkopala Sivarjevo hišo v grapi za Ovčjo vasjo, te hiše potem niso več obnovili. Leta 1923 so bili v Železnikih 3 požari in 1 v sosednji vasi. Leta 1923 je gorelo v Kodermacu, pri Meru, pri Špičku (Sedlarjevi) in na Češnjici pri Precvu. Jeseni t. l. je v Ovčji vasi poplavljal Smoleva, ki je podrla mlin Pavleta Tavčarja ter pri Lukelnu in Dermotu naredila veliko škode. Leta 1925 je strela zažgala gospodarsko posopje Leopolda Vebra — Kemperla na Češnjici. Dne 6. 4. 1926 je bil gozdni požar v Hrastniku, last Franca Dolenca iz

Stare Loke. Dne 10. 10. 1926 je ponovno hudournik Smoleva poplavljal v Ovčji vasi in okrog Dermote. V noči na 18. 12. 1929 je pogorela stanovanjska hiša na Skrjevcu, gasilci so uspešno reševali Egrovo in Demšarjevo žago, ki sta v bližini (sedaj sta seveda že opuščeni, zgodovinsko zanimivi). Dne 15. 12. 1930 je pogorela Miznikarjeva stanovanjska hiša na Zalem Logu, gasilci so uspešno reševali sosednje hiše. Več lastnikov hiš je potem GD Železniki poslalo pismeno zahvalo, ker so jih rešili pred katastrofo. Dne 9. 2. 1931 požar pri Francu Lotriču na Češnjici. Dne 17. 4. 1931 je pogorela šupa Silvestra Mlakarja v Železnikih. Dne 15. 10. 1931 je gorelo gospodarsko poslopje pri Venceljnu na Jesenovcu. Dne 1. 12. 1932 je gorelo gospodarsko poslopje pri Kebru na Zalem Logu, gasilci so uspešno reševali sosednje hiše.

Dne 13. 3. 1934 ob veliki povodnji so bili tudi gasilci v pripravljenosti. 3. 1. 1935 se je vžgala neka Egrova stanovanjska hiša, št. 104. Dne 25. 3. 1935 je bil gozdni požar v Plenšaku, istega dne zvečer pa je pogorel Egrov kozolec z zalogo desk v Njivah. Dne 20. 10. 1940 je gorel kozolec na Češnjici, lastnik Peter Mesec-Prevc. Kozolec je bil s slamo krit pa so ga vžgale iskre iz dimnika Kemperlove žage.

O nastopih gaslicev v letih 1941—1945 je že spredaj zapisano.

Jeseni 1945 je gorelo pri Kemperlu na Češnjici. Poleti 1948 je bil večji gozdni požar na Ratitovcu. Pozimi 1948/49 sta bila požara v kovinarski zadrugi NIKO in dimniški požar v Plnadi. V pozni jeseni 1949 je bila povodenj in gasilci so črpali vodo pri Meru in pri Thalerju. Dne 5. 2. 1952 se je vžgalo v galvaniki zadruga NIKO. 16. 1. 1953 je pogorela Bajzgaberjeva hiša, sedaj stanovanjski blok Na plavžu št. 7. Dne 9. 2. 1956 je v Selcih pogorelo poslopje kmetijske zadruge, sodelovali so pri gašenju tudi gasilci iz Železnikov. Dne 10. 10. 1956 je bil manjši požar pri Francu Lotriču na Češnjici. Dne 14. 10. 1956 zjutraj se je vžgalo v kurilnici LIP Češnjica. Dne 8. 7. 1957 so gasilci uspešno pogasili večji gozdni požar v Jelovici. Dne 2. 5. 1958 zgodaj zjutraj se je vžgalo gospodarsko poslopje Alojza Vebra na Jesenovcu, gasilci iz Železnikov in Zalega Loga so rešili stanovanjski del hiše. Dne 14. 3. 1961 je bil travniški in gozdni požar na parcelah Lintel-Stedl nad Zalim Logom, kjer so pomagali gasiti tudi gasilci iz Želez-

nikov. Dne 18. 10. 1961 je bila velika poplava, ko je voda prišla v več hiš na Trnju in so gasilci potem črpali vodo iz kleti. Dne 17. 12. 1961 je gorela stanovanjska hiša Anice Gartner v Ovčji vasi, sedaj Na plavžu št. 17.

Preventivnim protipožarnim ukrepom so tudi v Železnikih vseskozi posvečali določeno pozornost. Med vojnama je to zlasti vztrajno in uspešno delal prizadevni dimnikar Franc Srebrnjak. Kasneje se je za to brigalo samo gasilsko društvo, ki je prek KLO oziroma občine opozarjalo na ugotovljene pomanjkljivosti zlasti v zvezi z ognjišči in dimniki zasebnih hiš. Nadzor nad tem je kasneje prevzela uprava javne varnosti, ki je stanje ugotavljala prek postaj milice. Odsek za notranje zadeve pri Skupščini občine Skofja Loka je 5. 9. 1967 sestavil informacijo, iz katere povzemam tisti del ki se nanaša na Selško dolino:

»Posebna strokovna komisija, imenovana od Odseka za notranje zadeve, je v času od 26. 4. do 17. 6. 1967 opravila požarnovarnostne preglede stanovanjskih in gospodarskih poslopij v 35 naseljih hribovitega dela Selške doline. Pregled je zajel 583 objektov zasebnih lastnikov. V naslednjem letu bodo opravljeni pregledi še v preostalih 9 naseljih te doline.

Pri pregledu teh objektov se je ugotovilo, da je 58 % zgradb v redu, medtem ko je v ostalih zgradbah požarna varnost pomanjkljiva.

Pomanjkljivosti so naslednje:

— 50 % odpade na neurejene sušilnice za meso in mesne izdelke (večina vrat ni obita s pločevino), nekaj sušilnic je lesenih;

— 45 % odpade na neurejene dimne naprave (neometani dimniki, brez vrat ali z dotrajanimi vratci, v 2 primerih sta dimnika lesena, v 2 primerih pa sta stavbi brez dimnika);

— 5 % odpade na druge pomanjkljivosti (slaba električna instalacija, živinska krma ob dimnikih in podobno).

O ugotovljenih pomanjkljivostih so bili v 243 primerih napisani zapisniki in določeni roki za odpravo pomanjkljivosti. Kontrolne preglede glede izvršitve predpisanih ukrepov bodo opravili delavci dimnikarskega mojstra ob rednem opravljanju svoje službe.

Tako ukrepanje je vsekakor znatno pripomoglo k večji protipožarni varno-

sti in na minimum zmanjšalo požare na kmečkem podeželju.

Dne 3. 11. 1966 je velika povodenj zelo poškodovala Dermotov jez in izpodkoptala del hiše sedlarja Jakoba Kralja, Na plavžu št. 2.

Dne 23. 3. 1967 je bil gozdni požar v Lašnovcu, 25. 4. pa je pogorela stanovanjska hiša mizarja Franca Trojarja, Na plavžu št. 30. Le nekaj dni prej so gasilci dobili novo motoriko, s katero so tu prvič nastopili in uspešno zavarovali sosednje hiše pred požarom.

Dne 18. 2. 1968 je pogorela Tavčarjeva hiša, pri Štalcu, Na plavžu št. 18.

Dne 28. 11. 1970 se je vžgalo v stanovanjski hiši Janka Šmida (pri Simencu), Na plavžu 46.

Dne 4. 2. 1971 dimniški požar v hiši Jurija Rejca — Petrača, na Jesenovcu, št. 3.

Dne 8. 4. 1971 gozdni požar v Logu na parceli Cirila Bogataja, 30. 10. pa večji požar v Plenšaku na parceli Gozd. gospodar. Kranj.

Dne 27. 5. 1972 je strela zanetila požar v zvoniku na Mohorju, na klic gasilcev iz Kranja so intervenirali gasilci iz Železnikov.

Dne 7. 11. istega leta je bil dimniški požar v hiši Antona Dolenca, Trnje št. 29 in 8. 11. spet dimniški požar v hiši Tomaža Šmida, Podlonk št. 14.

Dne 4. 4. 1973 je bil gozdni požar na Kresu, na parceli Cirila Bogataja.

Dne 17. 1. 1974 je v garaži zgorel osebni avto Cirila Bogataja, na Kresu št. 6. Tega leta so bili potem še trije požari: 23. 3. gozdni požar v Snegovniku na parceli Franca Bogataja, 9. 4. je gorelo na senožeti v Mlakah na parceli Antona Mesece, na Kresu št. 3 in 10. 4. dimniški požar v tovarni NIKO, Racovnik št. 38. Poleti so gasilci iskali deklico Kristino Polajnar, ki se je izgubila v Jelovici.

Dne 22. 2. 1975 je bil dimniški požar v gostilni Jožeta Pečnika, na Češnjici št. 14. Ta hiša je bila popolnoma porušena maja 1978 po urbanističnem načrtu. Dne 24. 2. je bil gozdni požar v Špiljah, pri Ostrem vrhu, 12. 3. industrijski požar v oddelku livarne v Iskri-Železniki. Od 5. do 7. 4. je bilo veliko deževja in povodenj. Gasilci so posredovali v Zdravstvenem domu in pri hiši Tončke Simončič na Češnjici. Na Zalem Logu in pod Martinj Vrhom so pomagali odstraniti nekaj zemeljskih usadov. Dne 15. 12. je bil

večji požar v hiši Jožeta Ravnikarja — Jakopina, na Češnjici št. 8.

Dne 2. 4. 1976 je bil gozdni požar v Krasu in Lomu na parcelah last GG Kranj in Vinka Markelj. V noči na 8. maj so gasilci sodelovali pri iskanju 2-letne Mije Habjan iz Dolenje vasi, ki so jo našli živo in zdravo. Dne 18. 9. so spet iskali izgubljenega otroka Francija Urbana s Trate pri Škofji Loki. Iskali so ga iz Potoka in Osojnika proti Blegošu, vendar zaman. Kasneje so ga miličniki našli mrtvega.

Dne 9. 2. 1977 je pogorela delovišna baraka gradb. podjetja Tehnika — Ljubljana pri gradnji tovarne NIKO na Otokih. 10. 8. je gorelo gospodarsko poslopje v Kališih, tu so sodelovali tudi selški gasilci.

Dne 7. 1. 1978 je bil gozdni požar nad cesto pod Zijalko na parceli GG Kranj, 9. 3. dimniški požar v hiši, kjer stanuje družina Francke Markelj. Trnje št. 1 in 29. 4. gozdni požar v Snegovniku na parceli GG Kranj.

Od leta 1972 imajo servis za polnjenje in praznjenje ročnih gasilskih aparatov. S temi aparati redno oskrbujejo delovne organizacije v dolini in po potrebi tudi zasebne lastnike hiš. To je zelo koristen in učinkovit preventivni ukrep, obenem pa tudi šola, ko se gasilci sami usposablajo v rokovanju s temi aparati. Bolj postranskega pomena je, da jim ta dejavnost prinaša tudi manjši dohodek.

S stalno preventivno dejavnostjo in z uspešnimi nastopi pri požarih, poplavih in podobnih nesrečah so se gasilci v Železnikih kar dobro izkazali in še kako opravičili svoj obstoj.

Družabno in kulturno delovanje

Pred ustanovitvijo društva je bila protipožarna varnost nekoliko bolj pomanjkljivo organizirana in zato manj učinkovita. Ko pa je nastalo društvo, je bil zgrajen dom, nabavljena oprema, med letom so gasilci imeli večkrat vaje, če je bilo potrebno, so priskočili na pomoč, in to kot organizacija, v uniformah so se udeleževali raznih javnih prireditev, skratka, društvo je bilo tu, čutili in videti ga je bilo v raznih oblikah in prilikah.

Poleg osnovne naloge — pomoč bližnjemu v nesreči (ogonj, poplava, potres) pa so se gasilska društva od vsega za-

četka ukvarjala tudi s prirejanjem družabnih in kulturnih prireditev. Tako so se mnoga gasilska društva sčasoma uveljavila in priljubila ljudem prav s temi prireditvami. Tako je bilo tudi v Železnikih.

Sv. Florijana (4. maj) so praznovali kot zaščitnika gasilcev. Ker je v dolini na Bukovici cerkev posvečena temu patronu, je naravno, da so se gasilci iz vse doline na Florjanov dan tu zbrali in popraznovali ta praznik. Včasih so se zbrali prav 4. maja, navadno pa prvo nedeljo po tem datumu. Ko je leta 1927 tudi na Bukovici nastalo gasilsko društvo in so leta 1929 tu odprli nov gasilski dom, je bilo to florjanovo praznovanje še bolj slovesno. Tradicija tega praznovanja se je obdržala vse do leta 1941.

V knjigi članstva je vodena evidenca, kdo se je kot gasilec udeležil procesije na velikonočno soboto in ob sv. Rešnjem telesu. Teh cerkvenih slovesnosti so se gasilci kot enota udeleževali prav tako do leta 1941.

Udeleževali so se tudi slovesnosti ob državnih praznikih. Tako so v bivši Jugoslaviji praznovali Vidov dan — 28. junij (bitka na Kosovem polju 15. 6. 1389

na Vidov dan) in 1. december — dan zedinjenja Jugoslovanov (1918, ko je bila proglašena kraljevina SHS).

Društvo tudi izkazuje dolžno čast in spoštovanje svojim starejšim in častnim članom. Vsakega zaslužnega člana pospremitijo na zadnji poti in pomagajo pri pogrebni svečanosti.

Predpustne zabave so bile v Železnikih do leta 1941 že kar v navadi. Pred prvo svetovno vojno so bile predpustne veselice večinoma v Prosvetnem domu, med vojnoma pa večinoma v Sokolskem domu. Večkrat niso priredili samo plesa, ampak tudi srečelov.

Glavna prireditev pa je bila vrtna veselica, ki je morala biti poleti in ob kaki gostilni na prostem. Te vrtno veselice so se med vojnoma nekako takole zvrstile: 22. 8. 1926 pri Meru — Joško Košmelj, 14. 8. 1927 pri Marjanu Thalerju, 25. 8. 1929 pri M. Thalerju, 26. 10. 1929 vinska trgatav v Sokolskem domu, gostinske usluge je prevzel Mer; 31. 8. 1930 pri M. Thalerju 30. 8. 1931 v Zadrugi na Češnjici, ki jo je tedaj zadnje leto imel v najemu Franc Lotrič; 21. 8. 1932 v Zadrugi na Češnjici, ki jo je tedaj imela v najemu Terezija Demšar; 30. 7. 1933 in

Slovesnost pred novim gasilskim domom 10. julija 1938, ko so predstavili novo motorno brizgalno

12. 8. 1934 pri M. Thalerju, 14. 10. 1934 vinska trgatve v Sokolskem domu, gostinske usluge je prevzel Mer; 25. 8. 1935 pri M. Thalerju, 19. 7. 1936 pri Škovincu — Franc Bogataj, 11. 7. 1937 pri Meru, 28. 8. 1938 na trgu velika tombola, 2. 7. 1939 na trgu tombola, veselica pri Meru; 6. 10. 1940 v Zadrugi na Češnjici, ki jo je imel v najemu Franc Benedičič. Vse te družabne prireditve so bile za društvo važen vir dohodkov. Povprečno so na lepo obiskani veselici imeli čistega dohodka okrog 3.000 din. Tombola leta 1938 je prinesla 3.143 din. To je že lep znesek, če vemo, da je tedaj mesečna učiteljska plača bila okrog 1.200 din. Vse te veselice so bile dobro pripravljene, s številnim obiskom, zato so tudi imele finančni uspeh. Le tombola in veselica julija 1939 nista bili uspešni, ker ju je motil dež. Nekaj manjši dohodek je društvo imelo pri predpusnih prireditvah, ker je bil prostor omejen, je pa bilo zato neodvisno od vremena, ker so bile vedno v zaprtem prostoru.

V tem času je društvo priredilo tudi nekaj iger, in to: v predpusnih dneh 1929 so v Prosvetnem domu igrali komedijo »Hribovci«, režiral je Niko Žumer; 9. 2. 1930 so v Prosvetnem domu igrali komedijo »Veleturist«, režiral je Niko Žumer; 16. in 17. 5. 1931 so v Sokolskem domu igrali Cankarjevo igro »Hlapci«, režiral je N. Žumer; febr. 1932 so v Prosvetnem domu igrali komedijo »Danes bomo tiči«, režiral je N. Žumer, po igri je bil srečelov; 23. 1. 1938 so v Sokolskem domu igrali komedijo »Rodoljub iz Amerike«, režiral je učitelj Janko Benedičič, po igri je bil ples.

Posebno slovesno je bilo ob praznovanju društvenih jubilejev: 25-letnico so praznovali z veliko vrtno veselico 19. 8. 1923 v gostilni Gabrijela Thalerja »Pri Pečnikovem Mihu« (sedaj na Plavžu št. 69). 30-letnico so praznovali 5. 8. 1928 v gostilni Marjana Thalerja na Trnju. 40-letnico so praznovali 9. in 10. 7. 1938. V soboto zvečer je bila povorka in baklada od Češnjice do Plavža, ki se je potem zaključila na trgu. Čez noč in v nedeljo dopoldne je močno deževalo. Okrog poldne, ko se je začelo vedriti, se je na Češnjici zbrala povorka gasilcev, ki jih je bilo okrog 160, iz društev v dolini pa iz Škofje Loke in Zabnice. Povorka je potem prišla pred nov gasilski dom v Železnikih, kjer so bili slavnostni govori ob otvoritvi doma in prvega demonstrativnega pogona nove motorne brigadne.

Botra motorki je bila Marta Globočnik — Jožefova žena. Popoldne je bila potem pri Meru velika vrtna veselica.

Kakor so se člani drugih gasilskih društev v dolini radi udeleževali družabnih prireditev železnikarskih gasilcev, tako so tudi tukajšnji gasilci radi obiskovali prireditve drugih društev v dolini. Kot važnejše take družabne prireditve naj navedem vsaj naslednje: 16. 6. 1929 na Bukovici, ko so odprli nov gasilski dom in nabavili novo motorko, 21. 7. 1929 so z istim razlogom imeli veselico tudi na Rudnem, 27. 6. 1937 so nabavili novo motorko v Sorici in tedaj priredili tam veliko veselico, prav tako so ob novi motorki 3. 9. 1939 imeli veliko veselico na Zalem Logu.

Po letu 1945 je bila družabna in kulturna dejavnost društva znatno manjša kot v letih pred vojno. Treba je priznati, da je bil Polde Košmelj dober organizator in je tudi imel veliko volje za tovrstno dejavnost. Sedaj ni bilo človeka, ki bi hotel in znal to delo tako organizirati. Delno je razlog tudi v nekoliko drugačnem načinu financiranja društvenih potreb. Sprva so bile sicer težave in pomanjkanje, toda kasneje so društva za svojo osnovno dejavnost dobivala vedno več in bolj redno potrebno dotacijo, zato ni bilo potrebe, da bi še na kak drug način iskali dohodek. Vendarle je bilo tudi v tem razdobju nekaj prireditev, ki jih je treba omeniti.

Večje vrtno veselice v tem času so bile: 10. 8. 1947, 31. 8. 1952 pri Meru in 7. 11. 1955 v Kulturnem domu (bivši Sokolski dom). Slednja je prinesla društvu 56.000 S din dobička!

Spomladi 1953 in 1961 je društvo organiziralo v Selški dolini Titovo štafeto, h kateri je pritegnilo znaten del mladine.

Svojo 50-letnico so v Železnikih praznovali 7. 11. 1948, 60-letnico 20. 7. 1958 in 70-letnico 21. 7. 1968. Od teh praznovanj je bila najbolj slovesna 60-letnica, saj so tedaj znatno izboljšali dom, razvili društveni prapor in v procelju doma vzdali spominsko ploščo padlim gasilcem v NOB.

Udeležili so se tudi prireditev, ki so jih ob raznih slovesnostih imela druga gasilska društva v dolini. Tako npr. leta 1956 v Sorici 50-letnice tamkajšnjega gasilskega društva, leta 1957 v Selcih 60-letnice društva in čez 10 let še 70-letnice ter leta 1967 tudi 40-letnice gasilskega

društva na Bukovici. Ko so čez 10 let ta društva spet praznovala svoje jubileje, so se jih udeležili tudi gasilci iz Železnikov. Za svoje člane so parkrat priredili tudi piknik, ki je vedno lepo uspel. Del stroškov so prispevali udeleženci sami, del pa je krilo društvo.

Dne 1. 5. 1969 so v Kulturnem domu priredili gasilsko veselico, ki jim je prinesla nekaj nad 20.000,00 din dobička. Še lepši finančni uspeh so dosegli z organizacijo 12. čipkarskega dne 17. in 18. 8. 1974, ko so imeli nad 32.000,00 din dobička.

Dne 18. 6. 1978 je muzej v Plavčevi hiši razširil lepo urejen razstavni prostor. Gasilci so tu uredili stalno razstavno

zbirko, ki jo nameravajo še znatno povečati.

80-letnico so praznovali 14., 15. in 16. 7. 1978 z igro Dežurna služba, s podelitvijo priznanj in odlikovanj zaslužnim članom, z veliko gasilsko paradom, ki se je udeležila zastopstva gasilskih društev, in z veselico v Kulturnem domu.

Tako se je torej društvo tudi z družabnimi in kulturnimi prireditvami od vsega začetka vidno in uspešno vključevalo v družbena dogajanja Železnikov in si tudi s tem pridobilo pravo družbeno veljavo, hkrati pa si je tako zagotavljalo znaten vir dohodkov, ki jih je koristno porabljalo za boljšo tehnično opremljenost.

Ciril Zupanc